

TÄNAPÄEV

H. PAUKSON: Tänapäev.
O. LUTS: Killuke si mälestusist.
FR. TUGLAS: Eitamispühhoos.
ENN KIPPEL: Kõmu.
A. H. L.: Tänapäev.
V. M.: Kus oleme ...
ROMULUS: Kunstinaine.
A. NEUMAN: Väljakaevamisi Toompeal.
V. POSKA-GRÜNTAL: Perekonna kaitse.
J. VASAR: Drang nach Osten.
G. KASK: Talvine kalapüük ...
V. ADAMS: Traktaat armastusest.
ERMU: Miks käin kinos?

NR 1 APRILL 1935

Tänapäev

— see nimi peaks kõlama hästi kõigile neile, kes elavad kaasa oma ajaga, kes tunnevad vajadust jälgida sündmuste voolu esirindelisi laineid.

Materjali oleviku-elu jälgimiseks pakub kõige uudsemal ja rohkemal kujul muidugi ajaleht, mitte ajakiri. Kuivõrra saab ajakiri, eriti meie oludes, olla oma sisult aktuaalne, vajalik tänapäevale, ilma et ta teeniks spetsiaal-alasid või mõnda erilist kihti publikus?

Sellele küsimusele võib vastata optimistlikult. Tarvet üldsisulise ja hea eesti ajakirja järele tunneme juba pikka aega. Peale närvilise ja alati paratamatult räpaka ajalehe vajame ka teissugust žurnalistikat, mis laseks end oma sõnalisel kui ka pildilisel sisul rohkem usaldada ja rohkem nauvida, mis ühendaks endas süvendatud aktuaalsuse mõnesuguste kunstiliste hüvedega ja seejuures suudaks huvitada laiemaid lugejate-hulki. Sääraste tarvete rahuldamine nõuab igatahes enam kui möödaminnes pildistatud ja kommenteeritud nädala- või kuu-ringvaadet.

Mõnesuguseid õpetlikke kogemusi sel alal saab hankida võrdlemisi lihtsal teel — silmitsedes meie senisel iseseisvuseajal ilmunud ajakirju ja küsides nende lühiealisuse ning vähesel edu põhjusi. Näeme, et omal ajal mõned aastad teotsenud „Odamees“ ja „Agu“ osutusid liiga kohmakaiks oma „kõrges stiilis“. Viimanegi, elujõulisem neist, täitis lehekülgi pikkade ning väheütleivate tõlkejutustega ja lisas liigse monotoonsuse peletamiseks tekstisse näiteks ülesvõtteid eesti maastikest. Veel lühemaeline kuukiri „Aeg“, mis ilmus Berliinis mõnede noorte eesti kirjanikkude eestvõttel, oli toimetatud igatahes elavamini. Hilisem „Olion“ näitas oma esimese toimetaja hoolitsusel küllalt huvitavat ja lootusiäratavat ilmet, aga samuti kannatas elulähedasema vaistu puudumise all ega leidnud õiget kontakti publikuga. Oma diletantlikkus kunsti- ja kirjanduseharrastuseski laskus see ajakiri järjest madalamale ja täidab end praegu,

pärast uuesti elluärkamist, täiesti juhusliku materjaliga peaaegu kõigi trükkis esineda tahtjate sulest. Ta sisulist „suunda“ on märgata ainult ühel alal: sihilikkudes vassimistes, ässitustes ja koguni võltsimistes meie kirjanduskultuuri paremate avalduste vastu.

Viimasel ajal on numbri või paariga esinenud mõned väikesekaustalised pildiajakirjade-taolised väljaanded. Need olid nähtavasti kalkuleeritud ainult kiirele profiiditegemisele ega suutnud tõusta kõrgemale bulvari-tasemest, vaatamata mõnele sümpaatselegi üksikasjale oma sisus. Mis puutub „perekonnalehesse“ „Kodu“, siis selle žurnali äärmiselt tuima ja odava sisu juures tuleb imestada ta küllalt pikka iga. Mingit tähelepanu pole igatahes „Kodu“ suutnud äratada oma sünnist kuni tänaseni.

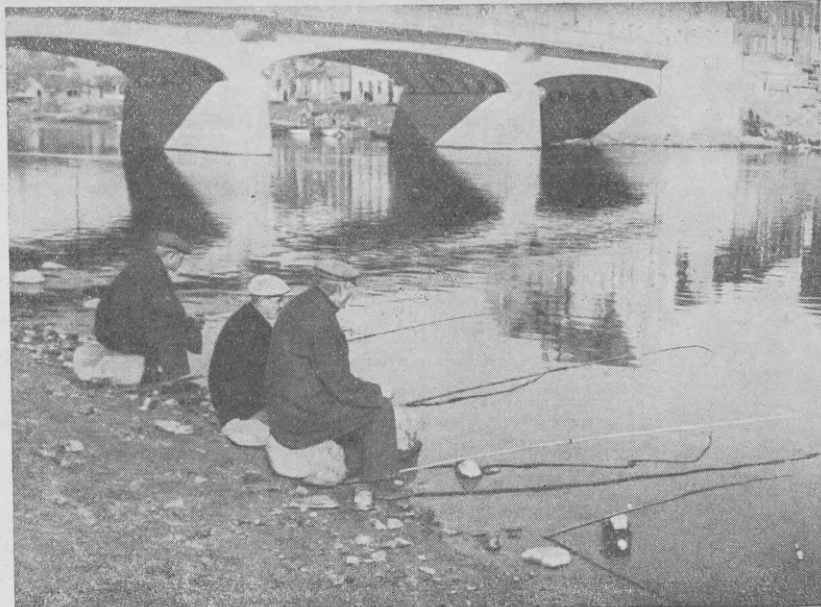
See ülevaade räägib küllalt selget keelt. Ühelt poolt on ilmne, et meie publik vaevalt suudab ülevaade pidada mõnda täiesti „aristokraatset“, akadeemilist ajakirja, mis pühenduks aina kirjandusele, kunstile, mineviku-uurimisele ja muude humanitaarteaduste uudiseile. Säärase aineastiku kõrval vajab praegune „realistlik“ lugejaskond ka midagi muud, elulisemat (pealegi on puht-kirjanduslikeks ja akadeemiliseks otstarveteks meil hädapärast juba olemas riiklikult subsideeritud ajakirju). Teisalt näeb, kuidas varem või hiljem nurjub ka publiku meelitamine ainult „magasinide“ kaubaga, suunatu või kahtlasesuunalise bulvari-materjaliga. Säärase äritsemise vastu kaob usaldus lugejaskonnas, mis meil on vägagi kriitikavõimeline.

Jääb järele „kuldne kesktee“ mõlema kirjelatud äärmuse vahel. Säärane nimetus kõlab väga kulunult, aga ta mõtte rakendamine tegelikkuses annab peaaegu alati tõhusaimaid tagajärgi — vähemalt demokraatliku maailmakäsituse piirides (mis küll samuti on „kulunud“ mõnesuguste elulihtsustajate meelest). Kesktee põhimõtet muidugi ei tohi ära vahetada mõne rahvajuttudes esineva

koomilise filosoofi vaatega, nagu tuleks täita iga nõuandja või hirmutaja tahtmist. Samuti ei maksa unustada, et hea ajakirja väljaarenduseks on vajalik soliidne majanduslik-äriline alus. Käesoleval juhul „Noor-Eesti“ kui väljaandja nimi tagab säärase aluse. Järelkult võib küllaldase optimismiga kavatseda ja piiritella „Tänapäeva“ ilmet.

Kõige tõsisemate küsimustega alates peab tähendama, et nende käsitluse vajadusest ei tule „Tänapäeval“ puudu praegusel probleemiderohkel ajal. On käimas rahva organiseerimine üksmeelsema tuleviku suunas. Suurjooneliselt kavastatakse ja asutakse arendama meie rahvusliku kultuuri praktilisi aluseid; avaldatakse soove ta tulevase sisu kohta. See kõik sünnib riikliku keskvoimu eestvõttel, otsides sidet rahvaga, seniste organisatsioonidega ja ka üksikute kompetentsete isikutega. Kontakti tegelik saavutamine aga oleneb väga suurel määral ajakirjandusest — mille hulgas ühe kultuurse ja ühtlasi populaarse kuukirja osa tohiks olla õige tähtis. Mitmekesiseid alasid esindavate ja kvalifitseeritud kaastööliste ring võib osutada soliidseks vahendajaks rahva, riikluse ja intelligentsi vahel — meie rahvusterviku kolmnurga. Tahaks märkida, et loomulik ja orgaaniline side nende kolme elemendi vahel on eeltingimiseks meie ühiskonna edenemisele ja püsimisele üldse. Kuigi „Tänapäev“ ei kavatse enesele võtta vastutust rahvusliku kolmnurga tervikluse säilitamise ja parandamise eest, siis ometi ta võib ja tahab kaasa aidata seal, kus on võimalik juhtida tähelepanu „matemaatiliste vigadele“ ja häirivale ebapuhtusile joonistuses.

Kõige rohkem vajab tänapäeval sidet oma „kaaselementidega“ intelligents. Just oma paremas osas pole meie haritlaskond õieti kunagi olnud küllalt aktiivne otsima tegelikku ühendust rahvaga ja riiklusega. Kontaktiotsimine viimases suunas on praegu küll mõnevõrra hilinenud, sest lähene mist algatada võidakse nähtavasti ainult riigivõimu poolelt. Siiski ütleksime: eesti intelligents peaks just praegusel tähtsal muutuste ja rajamiste ajal avaldama end oma parima äratundmise järgi ja kasutama selleks juhuseid. „Tänapäev“ tahab oma leheküljed lahti hoida igale kompetentsele arvamuste-avaldusele meie tegeliku tänapäeva tõsisemate probleemide kui ka üksikküsimuste kohta. Sellega aidataks muide tõkestada teatavat demagoogilist laadi poosi-isamaalikkuse äärmusi, mõningate seni esileküündimatute ja üsna ebakultuursete ringide „ärkamishoogu“, milles on selgesti märgata möödunud „rahvaliidumise“ lõhkumise- ja saagitsemise-instinkte. Säärased „ärkamised“ võivad eriti kahjustada meie noore vaimse kultuuri üritusi, nagu juba ennustavad viimase aja kogemused. Muudel, „lihtsamatel“ aladel pole asjatundmatuse esilepääs niivõrd võimalik; pealegi ulatub seal riiklik võim olukorda rohkem kontrollima.

Õngitsejad.

Lugeja seisukohalt tähendab nende sihtide teostus „Tänapäevas“ kõigepealt seda, et ta võib usaldada pakutavaid ülevaateid ja mõtteavaldusi, et need on vabad ühe külgsesest doktrinaarsusest, moevoolude „tolmutsemisest“ ja isikuhuvide teenimisest. „Tänapäev“ püüab anda süvendatud informatsiooni meie elu kõigilt tähtsamalt külgedelt, alates poliitika ning majanduse kokkuvõtetega ja lõpetades teatri ning kino tähelepanuväärsustega. Selle jooksva materjali kõrval pannakse erilist rõhku üksikkirjutistele, mis peavad lugejaskonda tutvustama uudsete mõtetega ning saavutustega meie ühiskondliku praksise ja ideoloogia, praktiliste kui ka humanitaarsete teaduste, kirjanduse ja kunsti mitmekesiseis valdkonnis. Püütakse anda võimalikult tõhusat pilti meie endi kultuuri töö edust ja ühtlasi tutvustada samade alade huvitavaimaid uudiseid välismaailt.

Ajakirjale pakuvad alati tänulikku, hästi populariseeritavat materjali rahvuslikud teadused (ajalugu, kirjandus- ja keeleteadus, kunstiajalugu jne.) ja eo ipso kunsti ning kirjanduse uudised. Algpäraste kirjanduse toodete avaldamisel ei kavatse „Tänapäev“ küll võistelda vastava eriajakirjaga „Looming“ ja piirdub sellepärast ainult luuleuudiste toomisega — välja arvatud vestekirjanduslik osa, mis peab andma elavust võrdsitult päevakajalise pipraga.

Neil ja teistel „lahtisemal“ literaarseil aladel võimaldab „Tänapäev“ esinemist ka noortel andel, et soodustada järelkasvu nüüdsele kirjanduslikule generatsioonile ja tutvustada selle uue põlve erilaadi. Seejuures aga on soovitatav hoida valikusõel küllalt tihe; vastasel korral võidakse sattuda meie teiste üldsisuliste ajakirjade nüüdsele tasemele, kus maitselagedad „noorkirjanikud“ ja iganenud diletandid pillerkaaritavad tervete rühmituste kaupa.

„Tänapäev“ annab järjekindlalt ruumi meie kirjanduse ja kunsti väärtuste tutvustamisele ning kritiseerimisele. See sünniks elavas ja napolis laadis, mis muide ei tarvitse tähendada laskumist tänavalehtede „kriitika“ võsastikku. Kujutatavate kunstide tutvustamisel peaksid valiku ja hinnangu kriteeriumid seisma vähemalt sama kõrgel kui kirjanduse alal. Publikut peab senisest paremini informeerima erivusist tõelise kunsti ja „kitsch'i“ vahel, mida meil viimasel ajal hakatakse turule saatma kahjuks just rahvusliku kunsti sildi all.

Selle kõrval peaks „Tänapäev“ väärilisele kohale asetama meie rakenduskunsti propageerimine (arhitektuurist kuni kudumiseni!) ja maitsearendus neil aladel. On ju eesti tarbekunst just praegu saavutamas küpsemat taset ja laialdasemat poolehoidu; seejuures võib talle tõhusamaks tutvustamisvahendiks olla ainult hea ajakiri.

Kunstitoodete reproduktsioonid on ajakirjades alati erilise efekti andjaks. Siin ja tavaliseski fotoreportaazis sõltub kõik pildistajate oskusest ja ka tehnilisist vahendist. Meie ajakirjanduse võimed kodumaiste sündmuste, kohtade, isikute ja kunstiteoste pildistamise alal jätavad igatahes kuni

tänaseni liiga palju soovida, võrreldes välismaiste saavutustega. Kõige rohkem on siin süüdi pildistajate šabloonsus ja hooletus teotsemisel, millele näib kaasa aitavat nõuete primitiivsus ja võistluse vähesus. Nende küsimuste võtmeks on fotokunst kui säärane; erialade illustreerimiseks ja erimõjude saavutamiseks rakendatud konstruktiivne „foto-montaaž“ võib nüüdisajal anda väga üllatavaid ning nauditavaid tooteid. Võib loota, et vähemalt kuukirja jaoks saab Eestiski mahti ja võimalusi muretseda sugestiivset ning maitsekat fotomaterjali, mis tõesti hästi näitaks meie üldiselu sündmusi, meie maad, ehitisi, kunstiteoseid, inimesi, tööd („last but not least“!). Hea foto on üks paremaid tänapäeva mõjumisvahendeid. Seda peab silmas pidama ajaviitelise naudingu pakkimisel ja veel enam tõsiste sihtide taotlusel.

Loodetavasti ei osutu siin väljendatud ja ka väljendamata jäänud soovid ainult unistusteks. Igal juhul on kavatsuste julgus oluliseks eelduseks tegudele. Selle „noor-eestiliku“ optimismiga loodetavasti läheb korda äratada huvi ja kaasatõtamise tahet neis ringkonnas, kes pole ükskõiksed meie omakultuurse elu suunaküsimuste vastu.

H. Paukson.

C. Euts.

Killukesi mälestusist.

Või nii: üks žurnaal? Ja mina pean sinna „nihutama“ ühe veste. Jah, nüüd meenub mulle, et kord tõesti oli aeg, mil minagi kirjutasin vesteid, följetone, päevakajasid, päevakärasid või kuidas neid nimetada; aga nüüd, viimasel ajastul pole selleks enam aega olnud, sest vahel peab inimene ka laisklema. Ent võtkem siis nüüdki kätte, raputagem endast see... see... ja tehkem midagi!

Kas näete, mu armsad žurnalistid, — isegi hüüumärk on valmis nagu kärbis kasvavas hernes, — aga seda teemat ei ole.

Eks siis, viimses ihuhädas, võtkem kätte ja kirjutagem sellest, mis sulle vaesele patusele on kõige lähedam. Aita, vanatädi, kes sa mulle alati andsid head nõu! Tegin ikka vastupidi su nõuannetele ja — kõik läks hästi.

Võtkem näiteks kätte aasta post Christum 1911.

Sõitsin Peterburist Tartu studeerima, raha taskus viis rubla kuuskümmend viis kopikat. Meeleolu oli hea ja nii edasi, ainult raha oli vähepoole. Ja sellegi vähepoole võttis mult ära keegi hea sõber — ta laenas nimelt —, aga nüüd ta enam ei laena; tal on kõrvad natuke lontis, ta on seal, kust ei tulda enam tagasi.

Pulkpaljana ma siis seiklesin Tartu uulitsail ja mõtlesin, kuni mu pea läks suureks nagu ämber ja kõhukorin hirmutas isegi voorimeeste hobuseid. Oli oktoober ja vihma tibas nagu Mats Tõnissoni kalendrist; meeolu langes, langes... kuni kadus üldse. Tahtsin enda kohta leida mingi vormeli, et midagi ma ikka olen, — aga sedagi ei leidnud. — Olin ja olen praegugi kaheksateistkümnenda järgu matemaatik. Hädakorral ainult väga hästi mõistan laiutada käsi; see amet on mul selge.

Nii ma siis laiutasin käsi Tartu uulitsail kuni Jumal ise tuli mulle appi.

Jumal ütles: „Mis sa sõge jamad vihma käes, mine ometi kuskile apteeki ja küsi, kas nad ei vaja selli või abilist või ükskõik keda.“

Läksin esimesse apteeki, mis puutus silma — Riia ja Uueturu uulitsa nurgal.

„Jah,“ ütles seekord mitte Jumal, vaid pro- viisor, kes oli leti taga. „Tulge lähemale, võtke

see sullepea ning tehke kõik, mis on vaja; vaa- dake ainult, et kõik oleks korras!“

Olin nagu pesast kukkunud linnupoeg — kas ma ka kaeblikult piiksusin, seda ei mäleta, aga küllap ma piiksusin... Sest märg ja ma- gamata, näljane isik igatahes pole kuigi suur töömees. Aga Jumal ja mu vanatädi hoidsid mind kummagi käe alt kinni ja nii see asi läks... nagu ta läks.

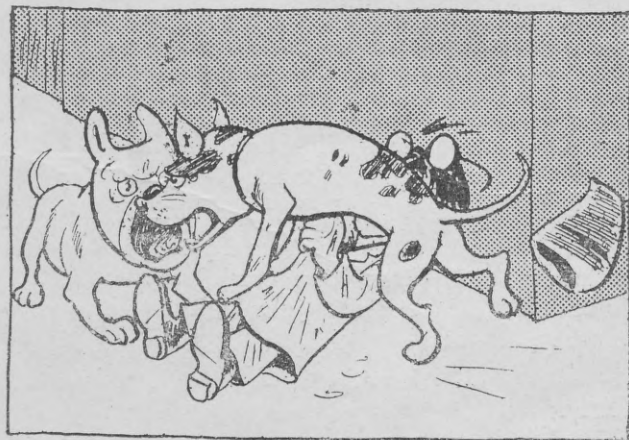
„Aita, Oskar,“ ütlesin kadunud kapten Elle- rile, „viska ümber see minu valulaps „Kevade“!“

Ta „viskas“, see tähendab, kirjutas ümber mu „Kevade“, kuid milline kasu oli sellest? Keegi hunt ega tont ega kirjastaja ei tahtnud seda kirjastada.

Siis, ühel kenal päeval, tegin ühe käre- da apteeginapsi, imesin julgust, raputasin õlast oma peremeest ja:

„Andke mulle palga arvel ette viiskümmend rubla!“

Toslem ostab endakaitseks kurja koera

„Viiskümmend rubla!“ ajas peremees silmad suureks, „mis te teete sellega?“

„Tahan lasta trükkida oma käsikirja.“

„Ärge jannake selliste asjadega,“ muheles meister. „Aga selle raha te ju võite saada. Mul pole midagi selle vastu; olete hea töömees.“

„Postimehe“ kontor Rüütli uulitsas. Ilmun sinna, tegev ja jutukas, küsin isegi kassapreililt, kuidas käib ta käsi.

Viimaks saan kätte trükikoja juhataja Talviku ja ütlen talle nii:

„Trükkige ära see käsikiri! Ja võimalikult ruttu!“

Isand Talvik vaatab mulle näkku, otsekui küsides, mis asjamees see nii umbes on, kehitab õlgu ja: „Seda ju võib teha, aga selleks on vaja raha.“

„Raha on siin,“ võtan taskust oma viiskümmend rubla just selle žestiga, nagu oleks tege- mist miljoniga.

„Vähe,“ ütleb tema tasase ohkega. „Mitu eksemplari te soovite trükkida?“

„Kaks tuhat ja ükssada.“

„Mistarvis veel see üks sada?“

„Sõpradele kingituseks.“

„Hm, hm... Ma ei tea...“

Tuleb tookordne „Postimehe“ ärijuht Friedrich Uibopuu, kuulab meie kõnelust nii... vee- randkõrvaga või kuidas, ja tähendab siis nii, otsekui iseendale:

„Võib trükkida küll, aga raamat jäägu meile — komisjoni peale. Nelikümmend protsenti vahetalituse eest.“

„Nii palju?“ torkab minus omakootud äri- vaim.

„Jah, teisiti ei saa. Te ju trükite võlgu, pi- dage seda meeles.“

„Olgu!“ heitun nagu sügavasse vette. „Tulgu mis tuleb. Igal asjal peab olema algus.“

Ja siis ma jäin ootama resultaate.

Ajakirjanik Weidenstrauch, kes sellal para- jasti kolas Tartus, tegi korrektoori ning siis ma alles nägin, kui suur oli kirjavigade kupatus mu väikeses teoses. Korrektoori ta, kadunud oravanägu, millegi pärast tegi punase tindiga, mille eest mul alati on olnud hirm... kas või tänase päevani.

Aga novembris oli raamat valmis, hallil kaanel kollane konnakapsas, kunstnik Meibaumilt

valmistatud ilustus. Ja siis pandi see raamat „Postimehe“ raamatukaupluse vaateaknale nagu kellegi au ja ilu ja veel midagi muud.

Oijah, kuidas ma siis saalisin selle akna ees — kaksümmend sammu edasi, kaksümmend tagasi — ikka üks silm o m a l raamatul!

Algul ei tõstnud ajalehis häält mitte ükski tont, aga siis korraga hakkas sadama lausa kiitust, kiitust, mis mu vaese peakese tegi hoopis segaseks.

Ma kas ei tea, või üldse ei mäleta seda enam, milline oli „Kevade“ minek enne jõulu, kuid nii palju mäletan selgesti, et jõulu laupäeval, ainult jõulu laupäeval, oli seda halli raamatut üksnes „Postimehelt“ müüdnud kakssada eksemplari.

Kas pole ilus muinasjutt praegustele raama- tukaupmeestele?

Veebruari keskpäiku 1913 tegime arvet tol- leaegse „Postimehe“ ärijuhi Fr. Uibopuuga, ja siis selgus, et... Et olid tasutud kõik „Ke- vade“ trükikulud ja jäi müügist minu ka- suks kolmsada kaheksateistkümmend rubla, just punkt seesama arv, mis oli vanahärra Abraha- mil õpetatud sõjamehi, kelle abil ta veristas ninu... kas see pole ükskõik, kellel.

Ja siis läks minu latv sellest üllatusest päris sassi.

Suvel 1913 ühel pühapäeva-hommikul luusi- sin Rüütli tänaval.

Äkki avaneb mu pea kohal üks aken ja üks hääl hüüab nagu Jeruusalemma kõrgest tornist:

„Tere hommikust, härra Luts!“

„Tere, tere!“ vaatan üles.

Seal seisavad akna juures kaks härrat: Lui Olesk ja Bernhard Linde.

„Olge nii lahke, tulge meie poole! Ajame paar sõna juttu.“

Lähen. Ja siis küsib kadunud Lui Olesk:

„Kas nüüd kirjutate „Kevade“ teist jagu?“

„Jah, kirjutatan. Esimene jagu läks kaunis kenasti.“

„Seda me teame. Kas teie ei müüks selle teise jao esimese trüki „Noor-Eestile“?“

„Miks mitte... kui saame kaubale.“

Me saime kaubale veel samal pühapäeva hom- mikul. Tegin järsu lõpu oma „kirjastusärile“, kolisin üle „Noor-Eesti“ juurde, kus töötan veel tänase päevani.

EITAMISPSÜHHOOS.

1.

See oli ühel hiljutisel kirjandusmiitingul, kus pateetiliselt kuulutati: Tagasi ärkamisaja kirjanduse juurde! Kõik, mis meil 40 viimase aasta jooksul tehtud, pole olnud eestiline, pole olnud rahvuslik, on olnud ekslik! Tagasi Ado Reinwaldi juurde!

Kui varem väideti, et Noor-Eestist peale on väärradu käidud või et Eesti iseseisvuse ajal pole kirjanduses midagi positiivset tehtud, siis on, nagu näeme, need uued eitamisapostlid veel palju radikaalsemad. Maha ka sajandite vahetuse realism, maha ka Vilde, Peterson ja Kitzberg! Kui on juba puhastustöö, siis olgu põhjalik.

Säärane mahategemine sündis muidugi optimismi ja positiivsuse nimel, mis meie kirjanduses puuduvat. Selle kirjanduse vaim polla objektiivne ja heatahtlik. Ta muudkui arvustavat ja arvustavat!

Kuid loogilisem polnud ka selle vihase eitaja enese positiivne programm. Ta nõudis m. s. usu, kiriku ja vaimulikkude idealiseerimist. Ja samal hoobil asetas ta ärkamisaja kirjanikest eriti Ado Reinwaldi eeskujuks. Kõike seda oli asjatundjal raske tõsisena kuulata.

Tuli nimelt meelde Reinwald, kes kord vemmalmvärstas: „Olgu usku rumalatel, teadus targa tundjale“. Sama Reinwald, kelle jumalavallatud pilkelaulud kirikust ja selle esindajaist veel tänapäevani rahva suus elavad. Ning ikka sama Reinwald, keda pastorid omalt poolt aina lendava mao sabaks kutsusid, kuna pealohe pidi olema C. R. Jakobson ise.

Tartu sadam jääminekul.

Ei, eesti rahvuslik ärkamine tähendas oma sotsiaalses motiveeringus teadlikku, oma sõpru ja vaenlasi tundvat aktsiooni. Tema tegelased polnud silmipöörivad palvevennad, vaid oma ümbrust hindavad ja arvustavad võitlusmehed. Ning nad väljendasid ka oma antipaatiad ja negatsioone, nii palju kui tsensuuriahelad vähegi võimaldasid. Lõpliku käsituse nende tõelisest arvustusvaimust võime aga saada alles tutvudes ajastu sisuga väljaspool trükiallikaid.

Kuid need tänapäevased väärtuste ümberhindajad ei tarvitse nähtavasti midagi teada ei ärkamisajast ega viimase 40 aasta kirjandusest. Mida pimedam ollakse mineviku suhtes, seda kõhasem arvatakse olevat tuleviku ideoloogia sõnastamiseks.

Sellised ideelised uperpallitamisid teeksid ainult nalja, kui olukord poleks ometi nii kurb. Meie ajas ja tema „esindajais“ on nii palju viril-haiglast, üle tõsiasjade ja oma võimete ringutavat. Ainult selle tõttu usaldatakse säärase õpetustega avalikkuses esineda ja leitakse omataoliste hulgas vastukajagi. Ning nimeliselt positiivsust taotlev eitamispsühhos jätkub.

2.

Kujutlegem siis Eesti elu sellisena, nagu see oli Anno D. 1895. Mõelgem, millised olid meie tolle-aegsed poliitilised, majanduslikud ja hariduslikud olud. Tuletagem meelde üldist ainelist kitsikust, vaimuelu haletsemisväärsust hallust ning sügavat pessimismi, mis oli vallutanud rahva pärast ärkamisaja ühispingutuste luhtumist. See on lootusetu, meelimasendav pilt.

Ja jätkakem siis nende eitamispsühhopaatide mõttekäiku: pärast seda pole midagi positiivset tehtud, kõik on olnud ainult eitav, mahakiskuv, meie rahvuslikule elule ilmselt kahjulik. Nii et me ainult alla-poolse oleme pidanud minema ja veel mitmekordselt viletsamad olema, kui olime tol armetul ajajärgul.

Selline peaks olema loogiline areng. Kuid ainus pilk meid ümbritsevale tõelisusele sunnib nägema, kui naeruväärt on säärane mõttekäik.

Ärkamisaeg tundub ainult lühikese ja nõrga eelmänguna sellele hiiglaprotsessile, mis on toimunud eesti rahva elus just viimase 40 aasta jooksul. Ja saavutused on sellised, millest ärkamisaja tegelased ei usaldanud veel unistadagi.

Kui aga tulemused on nii positiivsed, siis on seda ometi pidanud olema ka tahted, teod ja tegijadki. Sest midagi ei tule iseenesest ega anta uskilt ülevalt, palja teoreetilise „idealiseerimise“ armust.

Ses hiiglaprogressis on meie kirjandus kogu aeg täisjõuliseks kaasas olnud. Ta oli seda realismi ajastul, oli Noor-Eesti päevil ja on olnud iseisvuse ajal. Kui selle juures kurdetakse, et ta pole olnud rahvuslik ega positiivne, siis pole kurtjail käsitust õigest rahvuslikust kirjandusest ega positiivsest loomingust.

Positiivne on tõeliselt töö, mis elu ja arengut edasi viib. Selles kajastub nii hästi ajastu optimism kui arvustus, selle kokkukõlad ja vastuolud. Nagu elu oma reaalsuses on mitmepalgeline, nii peegeldub ka rahvuskirjanduses rahvusorganismi ajalugu kõigi selle äärmustega.

Meie viimaste aastakümnete ajalugu on võitluste, vankumiste, ühiskondliku tasakaalu otsimise ajalugu. Niisama rahutu, tusklev, otsiv on olnud nende kümnendite kirjandus. Ja just sellisena on ta sisemiselt olemuselt positiivne. Selle vastu jäävad aga põhimõttelist positiivsust taotlevad eeskavad ainult eeskavadeks.

Kuid mis tõelise positiivsuse ja rahvuslikkuse õpetamist võib oodata inimestelt, kelle iga sõnavõtt sisaldab ainult virisemist senise puhul ja kes pole suutnud saada veel ülevaadetki jõududest, mis on kannud meie senist rahvuslikku elu.

Ainsa kaasarääkimise õiguse võib siin anda üksnes oma töö.

Seni aga näeme ainult poliitilise konjunktuuri kasutamise püüet. Näeme vaid nina seadmist iga tuuletõmbuse järele ja kaasajooksmist igale võimuavaldusele.

Kuid tõeline loov vaim on ise võimas tuuletõmme. Ta paneb enese lõpuks maksma ka konjunktuuride kiuste. Ta ei lase end juhtida hetke hooplausetest. Kuid kõigepealt: ta põlgab spekulatsiooni ideedega.

Fr. Tuglas.

Vargsi tuled.

*Igal õhtul nagu hõljud
üle hääletuma vee,
minu tuppa vargsi tuled,
silmad unistavalt suled.
Uni, tõsielu see?*

*Küsitlen Sind — Sa ei vasta.
Murelikult ainult vaatad,
mõtten nagu mulle jaatad —
tõused vaimun minu vastu.*

*Kuhu poole äkki kaod,
kui Sind püüda tahan?
Kas vaid piinaden ja ahan
hääletult must mööda vaod?*

*Tõstad tuppa oma käed,
puudelt langeb viimne valgus,
hingen miski uus on algus:
nagu ennast läbi näed!*

*Igal õhtul nagu hõljud
üle hääletuma vee.
Minu tuppa vargsi tuled,
silmad unistavalt suled.
Uni, tõsielu see?*

Aug. Kalvi.

Kevadepühad.

FOTOKUNSTNIKUD.

Fotokunst on moes. Nii maal kui linnas harastatakse seda lõbusa ja ilusa ajaviitena. „Tehakse pilti“ igal juhul, kui koos on lõbus seltskond ja käepärast aparaat, „võetakse üles“ oma sugulased ja sõbrad võimalikult mitmekesistes poosides, jäädvustatakse kohad, mis on seotud mälestustega. Ekskursioonidel, reisudel ja väljasõitudel on fotoaparaat tingimata vajaline asi reisivarustises, et jäädvustada meeleolukaid momente huvitavatest kohtadest ja lustakalt poseerinud seltskonnast. Tõetruu võte inimestest ja huvitavad poosid märgivad ära „hästi välja tulnud pildi“.

Kui aga fotoaparaat rakendada ilumeele teenistusse, siis võib tarvitaja sellel näilikult puhtmehaanilisel alal välja tuua oma kunstnikumeele ja luua pildid, mis mõjuvad oma kunstipärase ülesehituse ning valgus-varju vaheldusega. Et kunstfoto on arenenud ka meil Eestis, seda näitavad juba selles lehes ära toodud huvitavad klišeed. Kuid see on ala, mida võiks ja mida tuleks arendada veelgi kõrgemale kunstilisele tasemele.

Meie kodumaa loodus suvel kui talvel pakub rikkalikku motiivivara väga ilusaiks maastikuvõtteks. Oleneb pildistaja kunstimeelest, millise kompositsiooni ta valib, kas kaugel või lähedase perspektiivi kõrge või madala silmapiiriga, või kogu siluette grupeeringu.

Eesti Panga uus maja Tallinnas.

Hästi tabatud momendid meie rahva argielust võivad anda materjali huvitavateks ja ilusateks piltideks, mis tõetruu peegeldisena igapäevsusest üllatavad ka oma kunstipärasusega.

Võtted „surnud asjadest“ saavutavad oma ilu asjatundliku valguseadeldise abil. Klaasi, portselani, metalli, riide jne. kujutamisel on peaarõhk valgusvarju mõjul, mis võimaldab edasi anda asjade ruumilist vormi ja ainelisust, pehmust, kõvadust, läbipaistvust. Et asjade ülesvõtmisel kunstiline ettevalmistus seisab ka inaitsekas ja teadlikus asetuses, on endastmõistetav.

Sellepärast kutsub „Tänapäev“ üles fotosõpru ilusate motiivide ja hile ning kunstfoto arendamisele, andes võimaluse lugejatele avaldada selles lehes oma õnnestunud võtteid.

S. V.

Jäävedu Emajõelt.

KÕMU.

Veste.

Olgugi et kevadepühiks oli pandud liikvele lisaronge, tundus neid ikkagi vähe, et laiali vedada rännuhimulisi linlasi. Ühtepuhku täitis vaksalit inimrüsin, millest aeg-ajalt kostis vallutat naeru ning nalja ja hädaldamist ning nuttu. Kuid vähe, ikkagi väheseks osutusid need lisarongid sellisele tohutule inimhulgale, kelle silmis säras ja põues põksus vastsaabuvate pühade rõõm.

Seekordne rong oli aga päris pööraselt pikk, nii et ta sappa jäi isegi üksik vagun peaaegu tühjaks, sest ainult üks rõõsanäoline linnatüduruk oli võtnud sinna istet. Äkki aga töid kaks

Võeti pinkidel aset. Et aga pühadetuju oli pugenud põue, siis ei suutnud isegi paljukiidetud viisakus sulgeda sõdur-poiste naervaid suid.

Algas laul, lust ja ülemeelik trall. Mustvee kanti sõitval nässakal jalaväelasel oli kaenlas lilleline harmoonika, mis pidi vallutama talle koduküla neidude südamed.

Nüüd ahmis, ähkis ja pahvis veduri vägev kops ja aurukolb hakkas suruma, et anda liikumiseks esimest nõksu; samas astusid vagunisse kaks hilinenud reisijat — talutaat oma teisepoollega. Kuid heitnud vagunisse vargse pilgu, hüüatas taat:

Käsmu rand.

jäledasti röökivat omnibust trobikonna puhkusele sõitvaid sõdureid, kellele nüüd tühi vagun langes õnneks.

Heitunult ning suuril silmil uudistas vaguninurka pugenud tütarlaps karedasti naervaid sõdureid, kelle ohjendamatu lust ei töötanud midagi head. Kuid vagunist polnud enam pääsu, sest mõlemast uksest vajus sõjamehi rüsinasse.

„Oi, poisid, üks Mann on kukkunud meie kilda!“

„Tasa, nüüd oleme viisakad!“ kuuldus manitsus.

„Tohoh, see ju päris sõjaväerong!“ ja ta jäi ammuli sui ning kaheldes lävele peatuma.

„Astu aga sisse, papi, ära siin venita kedagi!“ julgustati kohkunud külameest.

Taat oleks vahest pöördunud ümber, kuid oli juba hilja, sest perroonilt kostis vallatu vile ja vedur hakkas mürisedes õgima maad.

Nüüd lähenes taat ja ta kannul hiilis ta õrnempool, kel linnaostudega täidetud kompsuke rippus käevangus.

„Toh-ho pime, kui palju soldatise!“ oli nüüd eide käes imestamise kord.

Nihutati end koomale, et anda ka tulnukaile lahkesti istet. Kui siis rattad vurades neelasid kaugust, venitati lõõtsa voldid välja ning pandi pill jõrisema. Paar peiupoislikku sõdurit katsetasid alustada linnaplikaga juttu, kuid see ei näinud hästi klappivat, sest tüdruk torkas oma ninakese tõrksasti mantlikraesse ega teinud vastamiseks piuksugi. Ta on kas jonnakas, uhke või äraaetud setukana liialt tuim, oli poiste üksmeelne otsus.

„Päris lusti poisid kohe koos!“ muheles taat ringi vaadates.

„Olemegi lustimehed ja lõuamehed, pillimehed ja põllumehed, rahvamehed ja rahamehed, ja tütrike man tublid töömehed kah!“ kelgiti.

„Nagu näha,“ kiitis taat takka ja nüüd hakkas nende vahel jutt päris hästi sobima.

Külamees võttis taskust piibunässaka, kolkis selle vastu pingiserva tühjaks, puhus lurinal läbi ja hakkas teda põiskotist omameisterdatud tubakaga laadima.

„Mis sa, vana, pühade ajal piibuga jändad!“ hüüti paberossi pakkudes.

„Ega ma sest paberossist suurt hooligi, see kisub rinnad käriseks.“

Kuid tema sõnu ei pandud tähelegi, sest pühade aeg, kes siis tervisest ka hoolib?! Kui siis eit veel tagant aitas: „Vanamees, võta nüüd vastu, mis sa oma kütist ühtepuhku tossutad!“ tuli taadil leppida.

„Vaata, päris kuldtempliga teine!“ kiitis taat pakutud paberossi silmitsedes.

„Täna juba prostamat sorti ei tõmmata!“ suurustasid sõdurid.

Läideti paberossid, ja sinine tubakatoss hakkas täitma vagunit, nii et endassetõmbunud tütarlaps pidi ühtepuhku kõhahtades turtsuma nagu ahjulõõridesse rettupugenud kass vingupiinas.

„Kuhu nüüd sihuke maailmatu väesumm vastu pühi saadetakse?“ päris külamees, kui ta oli tõmmanud linnapaberossist mõned vägevad mahvid.

„Kuhu sel sõduril siis mujale minna ka on kui sõtta!“ kostis kahurimees kannuseid kõristades ja kavalasti vidutades vasemat silma.

„Sõtta?!“ ja taat pillas pihkujäänud piibu koliseses põrandale. „Kuhu sõtta?“

„Eks ikka Tallinna alla!“

„Tallinna alla — no mis seal siis lahti on?“

„Lahti ei ole muud midagi,“ seletas kahurimees, „kui et mässumehed on Soomest tulnud Lasnamäele ja tahavad hakata Tallinnat piirama. Nüüd aga läheme teistele valu andma!“

„Tohoh, või niikaugel juba asi?!“ kasvas külamehe imestus, kuna ta küljeluu kukkus kurtma:

„Naljakas, puud pole veel lehis, aga õhust tuleb juba magusat lillelõhna.“

„Sa armas taevas, või kallil lihavõtte pühadel ei ole ristiinimestel enam muud teha, kui hakkavad mässama!“

„Tea palju teisi on tulnud kah?“ päris taat, kui ta imestamise hoog oli vaibumas.

„No eks omad tublid tuhanded ikka!“

„Vai,“ ja taat vangutas pead, „nii jäle palju kohe! Aga mis mehed nad siis on?“

„Eks seal ole igat sorti elukaid koos — on eestlasi, sakslasi, soomlasi, venelasi ja musti mooramaamehi kah seas.“

„Vai!“ ja taat vangutas jällegi pead, kuna eit aina pomises:

„Issand ise halasta ja hoia!“

Tekkis rusuv vaikus, nii et isegi sõdurite naljatuju oli kadumas.

„Ei tea, kuidas nad üle lahe said, kas aeruplaanidega?“ jätkas taat pärimist.

„Neil pärdikutel nüüd mõned aeruplaanid või kedagi!“ põlastati.

„No aga räägiti ju, et üks parun sõidutanud mööda taeva laotust meie oma talumatsi poega. Ma arvasin siis juba kohe, et egas see ikka õige asi ole, et parun hakkab nüüd talumatsile kutsariks; küllap selle taga ikka mõni vigur on peidus; ja näe — nüüd ongi ta käes!“

Kuid sõdurid ei teadnud lennukitega tulekust midagi.

„No kas teile siis ei seletatud?“ uuris taat ikka edasi.

„Kesse ikka seletab, üteldi ainult, et nüüd tuleb hakata nüpeldama,“ oli kõigi heatujuline vastus.

„Kallil lihavõtte pühal!“ hädaldas eit edasi.

Et aga külameest huvitas mässumeeste maale tulek, siis ta kombineeris kõiki oletusi, kuni arvas olevat leidnud päris õige lahenduse:

„Aga vahest tulid teised üle Soome silla?“

„Missuguse Soome silla?“

„Noh, üle Soome silla, mis olnud ikka valmissaamil. Hakati teist ehitama juba siis, kui ma alles poisike olin, ja kas ta nüüd ükskord valmis põlegi?“

„Aga mine sa tea seda õiget otsa?“ kahtlesid sõdurid.

„Kindlasti üle Soome silla!“ vaimustus taat oma nupukusest. „Teie ülemused oleksid pidanud panema Soome sillale tinamiidist miinid alla ja põrutama ta kogu kupatusega puruks, vaat siis oleks mässumeeste laul olnud lauldud ja teie saanud rahulikult pühi pidada!“

„Vanamees, ära a'a kallil pühade laupäeval sihukest jubedat juttu!“ tõreles eit.

Nüüd aga oli taat võtmas särtsu:

„Kuidas jubedat, kui miinid oleks pandud alla, kas siis neil noortel meestel oleks tulnud minna sõtta? Aga näe, nüüd tuleb..!“ Ja ringi vaadates: „Egas teilgi, sõdurid, see tänane olemine ole kuigi mõnus?“

„Ei saa nagu arugi!“

„Mis seal aru saada, eks alguses püüa ikka trallitamisega peletada hirmu. Kui mindki neljateistkümnendal aastal ilmasõtta kisti, siis sai müratud, naljatatud ja tormatud mis kole, aga sees süda lõi kas klaasi! Tunnen seda värki ega taha soovida teda kellelegi,“ ja nüüd laadis külamees oma piibu täis.

„Aga mispärast sa, papi, sinna maailmasõtta läksidki?“ päriti niisama naljatujul.

„Läksin,“ kordas taat. „Või seal sul sõna ütelda kah oligi. Pisteti püss pihku ja käratati, et maad tallad, leiba sööd, siis ei ole muud kui sõdi!“

„Aga kes tu tütrik teil on?“ päris vanaeit äkki ja osutas kõverdunud sõrmega nurgaskonutavale mornile tütarlapsele.

Sõjad puhkevad nüüd juba ilma sõjajumala abita, seepärast palgatakse Mars lähemal ajal ajast ja arust läinud Amori asemele.

„See, see meie halastajaõde,“ kostis kräpsakam sõdur ja kõigi pilgud pöördusid nurka.

„Või halastajaõde, sa taevake, nii kleenuke ja noor!“

Kostis veduri vilgas huige, sest rong oli peatumas. Taat tõstis oma piibukolaski suust, põrutas ta vastu pingiserva tühjaks, puhus lirinal puhtaks ja pistes taskusse sõnas:

„Või mässumehed on siis tulnud üle Soome silla!“

Pidurid surusid rattaile ja pörandaalusest kostis kriiskav mürin. Taat tõusis koos oma teise poolega, et lahkuda rongilt.

„Nojah, head reisi siis teile, sõdurid, ja vaa-dake, et ikka eluga pääsete!“

„Küllap meie juba oskame!“ vastati.

Kui vanad olid lahkunud, siis sõdurid pahvatasid naerma.

Kõmu aga asus ründama rahvast ja maad; ta rändas perest perre, talust tallu ja külast külla. Igal sammul muutus ta üha õudsemaks, kui teda värisevi hääli sosistati, et üle Soome silla olla tulnud mässumehi Tallinna alla ja et sõjavägi olla läinud seda soekarja laiali peksma.

«TÄNAPÄEV»

Noorsoo ohverdamine.

Kolm korda on viimase paarikümne aasta vältel maarahva noorsool tulnud Tartust lahkuda: esimene kord Maailmasõtta, teine kord Vabadussõtta ja kolmas kord endistel lahingukaaslastel Tartust Reveli. Ikka on pandud mundrisse ja ikka demokraatliku korra ja väikerahvaste õiguste kaitseks.

Miljonid maarahvaste noormehi jätsid oma kodud, jätsid oma elu demokraatia kaitseks. Olen näinud Galiitsia ja Poola lahinguvälju üle külvatud määratul Sarmaatia legendikul asuvate väikerahvaste, ka soome hõimude maarahva, noorsoo surnukehadega. Olen näinud Vabadussõja algul maarahva koolipoisse ohverdamas oma elu demokraatia ja väikerahvaste õiguste eest.

Paistab nagu istuks Kesk- ja Ida-Euroopa värvatel mõni kohutav sfinks, kujult pool naist, pool lõukoera, kes laastab maid ja rahvaid ja esitab inimestele mõistatusi lahendamiseks ja mittelahendajaid hukutab ja õgib elusalt, nagu jutustab vana Kreeka müüt.

Kas leidub tänapäeva Ödipus, kes mõistab mõistatuse demokraatiast Kesk- ja Ida-Euroopas ja päästab seega maad ja rahvad kohutavast sfinksist?

Paistab nii, et miljonid noormehi, kes ohverdasi oma elu demokraatia ja väikerahvaste õiguste eest, oleksid nagu võidelnud asjata, sest see sfinks olevatki demokraatia, nii jutustab meile propaganda idast ja läänest.

Juba F. R. Kreutzwald oma kirjades L. Koidulale hoiatas, et meie siin Balti rannikul liigume kui Skylla ja Charybdise vahel ja ida ja lääne sireenid ei väsi meid võrgutamast.

Euroopa tänapäev.

Tänapäeva Ida- ja Kesk-Euroopa tõmbleb ja viskleb kui mingis laastavas malaariatõves. Maailmasõjas kokkuvarisenud suurriigid ja rahvad, kes sõjas oma riikliku, iseäranis majandusliku iseseisvuse on kaotanud, teevad hiiglajõupingutusi, et oma endisi piire, au ja uhkust jalule seada.

Mõista, mõista, mis see on? Kesk- ja Ida-Euroopas kohutav tööpuudus, aga rahvuslik propaganda nõuab laste-preemiaid; lastega tööpuuduse vastu, nagu keskajal lastega mindi ristsõtta Jeruusalemma võitma; põllusaaduste üleküllus, aga nälgivad inimmassid. Raha väärtuse alaline kõikumine, preemiaid munadele, võile, viljale, aga kui raamatuaastal raamatu hind langeb ühele sendile, siis näevad selles põllumajanduse preemia-kütid uue ajajärgu algust maarahva kultuuris; kuidas sellest sendist tasuda tööliste palgad, autorihono-

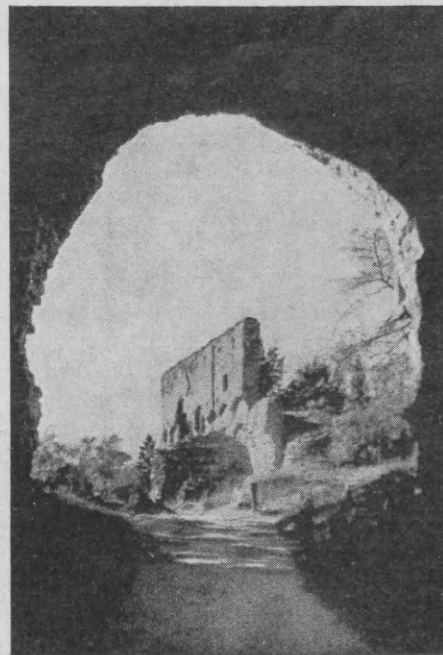
rarid, trüki- ja paberikulud, selle kohta näib jäävat rahvusliku terviku ajastul lahendus tulemata.

Kõikvõimsast riigikogust — parlamendist — kõikvõimsa presidendini. Rahvahääletuse mõistatus: rahvaesindajate ja parimate maarahva juristide poolt väljatöötatud põhiseaduse muutmise kavvad kukuvad läbi, aga tundmata autorite poolt naljaviiluks väljatöötatud põhiseadus saab rahvahääletusel üle 400.000 hääle. Sama rahvaarvu juures andis ka Saarimaa rahvahääletus üle 400.000 hääle Hitleri kasuks. Kurjade keelepeksjate arvates tulevat põhiseaduse autorit otsida piiri tagant. Veel suurem mõistatus, põhiseaduse autorid on tunnustatud vabariigi kukutajajaks. Kes on siis need salapärased autorid?! Aasta tagasi oli nende sepitsuse tulemusena oodata osal haritlastest tänapäeva jüriööd ja maapagu!

Seesuguseid mõistatusi esitab tänapäeval Kesk- ja Ida-Euroopa värvatel istuv sfinks. Krooni kõigele pähe paneb tänapäeva propaganda — see meelte segamise masinavärk. Mitte asjata ei valitse Ida- ja Kesk-Euroopa kokkuvarisenud suurriike propagandameistrid, kes lavastavad kohkunud Euroopale „veiervärki“. Aga jätkem parem see loetelu, igauks teab Ida- ja Kesk-Euroopa propaganda suurlavastusi. Vastukaaluks Põhja-Ameerikas asutatakse luiskajate klubisid ja valetamise preemiaid!?

Aga siiski.

Balti mere ranniku maarahvas üteldakse olevat protsessija rahvas, aga protsess ei ole ju muud kui sordiini alla pandud sõda, vanasti lahendati vahetõrki verikättemaksuga, seega ka sõjakas rah-

Minevik.

vas, ja meie teame ka, et ta on maadleja rahvas. Kuidas on siis need maarahva ürgomadused tema ajaloos ennast avaldanud?

Sada aastat möödub varsti, alates 1842. a. suurest rahvaliidumisest, Pühajärve sõjast, kui Balti ranniku maarahvas hakkas saatma oma saadikuid keisri juurde — maad ja õigust nõudma, ja see on jätkunud lakkamata kuni 1918. a., suurel ajaloo pöördemomendil, kus sama maarahva saadikud seisid Inglise kuninga välisministri ees ja protsessisid välja sõjalaenu ja relvi oma maa ja rahva õiguste kaitseks; saadikud oleksid võinud hilineda, — meie teame, kuidas laevastik ligines, pöördus juba tagasi ja tuli siiski — Kesk- ja Ida-Euroopa sireenide üllatuseks.

Meenub maarahva vabadusvõitlus 1343. a. — Harju mäss —, Rootsi abilaevastik hilines, jõudis kohale paar päeva peale Sõjamäe lahingut. Kas olid tollaegsed lootsid oskamatud või toopäevane Laidoner hukkus merel enne laevastikuga kokkusaamist, see pole veel selgitatud uurimisel. Aga ajalugu Balti rannikul oleks juba siis võtnud teise pöörde, ja et see teisiti tuli, sellest on ajakirja „Tänapäev“ ümber liitunud kahju!

Vaadake, nii on avaldunud maarahva ürgomadused ajaloos. See on olnud maarahva strateegia ja taktika, protsessides ja maadeldes oma õiguste ja maa eest. Kas ka tänapäeval liiguvad saadikud piiri taga?

Kui meie Maailmasõja maadlustes oleme Idas ja Läänes olevaid suurriike ja rahvaidki maha või-

delnud koos teiste väikerahvaste ja liitlastega, kas peame siis nüüd võrgutada laskma endid idas ja läänes asuvate kokkuvarisenud suurriikide propaganda sireenidest ja ennast uuesti dopeltnelsoni võtta laskma?

Nagu vanas Kreekas: maad ja rahvast laastavast sfinksist vabaneti siis, kui mõisteti tema poolt esitatud mõistatus. Ja meie teame, et see mõistatuse lahendus oli — i n i m e n e. Ja meie saame aru ka tänapäev — inimene, Euroopa inimene — on see, kes lahendab tänapäeva sfinksi poolt esitatud mõistatused. Euroopa inimene! Mitte see röövinimene, kellest kisendab kokkuvarisenud Kesk-Euroopa varemetel Oswald Spengler: „Denn der Mensch ist ein Raubtier“, kellele „Die Welt ist die Beute“, ja näeb Euroopa kultuuri hukkumist.

Meie aga usume Euroopa kultuuri tõusu, ja et teda võidule aidata ka Ida- ja Kesk-Euroopas, tahame kultiveerida maarahvas pesitsevaid ürgomadusi, protsessi vaimu, sõjakat vaimu ja maadlejate indu, esialgu küll ainult sulega; neid rahva ürgomadusi rakendada maarahva ja väikerahvaste töö ja tegude teenistusse. On tarvis jälle jalule aidata loomulik ja terve inimõistus.

Selleks jõudu!

Jürikuus 1935. a. Raudteel Tartust Tallinna ja tagasi. A. H. L.

Kus oleme ja kui kaua läheb veel?

Kui saadi teada Marseille's toimunud Barthou' ja Alexandri tapmisest, tekkis mitmelgi mõte, kas see ei ole Sarajevo? Aga tulikahju ei järgnenud.

Nüüd, Saksamaa viimaste sündmuste järele on selge, et siis ei saanudki veel süttida maailm, meil ei olnud veel 1914; veel läheb selleks aega.

Saksamaa maailmapoliitilisi sündmusi jälgijaid tabas jalustrabav uudis, üldine väeteenistuse sisseadmimine just enne Inglise ministri sir Simoni Berliinisõitu, eks see tuleta meelde Saksamaa väljaastumist enne 1907. a. Haagi konverentsi. Siis tegi Inglise diplomaatia suuri rahuplaane ja Saksamaa tõmbas oma keeldumisega läbirääkimisiks neist järsult kriipsu läbi. Nüüd oli Inglismaa valmis tegema mõõndusi — rahu nimel — kuid Hitleril oli nohu ja enne kui Inglise diplomaadid said teostada oma missiooni, aevastas ta nende ette üllatava pommi — üldise väeteenistuse sisseseadmise. 1907 ei olnudki Saksamaal vaja astuda välja nii kategooriliselt. See oli tarbetu ülbus; ka teised riigid ei tahtnud relvastumise piiramist, üldsõnalisist lubadusist ei oleks jõutud kaugemale. Ja nüüd toimus see samm just enne seda, kui pidi tehtama suuremaid järeleandmisi. 1907. a. kohta teame

kindlasti, sest see on juba ajalugu, et Saksamaa kutsus põhjusega välja patsifistide üldise viha ja võttis endale avalikkuses „Friedenstöreri“ mitte just meeldiva kuulsuse. Nüüd me veel ei tea — diplomaatide sepitsused on alles varjul —, aga komisjoni liikmed, kelle ülesandeks oli järelevalve Versailles' rahulepingu täitmise üle Saksamaal, tõendavad, et see samm tegelikult ei too midagi uut, ainult legaliseerib Saksamaa sõjatevalmistused. Keegi ei lootnud enam paktidele rahukindlustamise vahendina, paktide rahu mõtte läbi paistis igale selgesti relvade, sõjajõudude komplekteerimine võimalikuks sõja korraks. Aga Saksamaa tunnistas enese avalikult ketseriks ja ainuõigeks usuks usu relvade ainuvõimsuse. Ja süü langeb temale. Nagu 1907, nii ka nüüd teeb Inglismaa hea näo halva mängu juures ja peab läbirääkimisi edasi, nagu ei oleks juhtunud midagi — et mitte tunnistada Briti lõvi diplomaatilist iüüasaamist Saksa klähvikalt kutsikalt.

Enne-maailmasõja-aegsed üritused rahu alahoiuks, eks need tuleta meelde Rahvasteliidu liiva joosnud pingutusi. Ei suudetud hoida siis ära sõdu, ei suudetud nüüd. Siis vallutas Inglismaa

Eden

Simon

Hitler

tõlk

Neurath

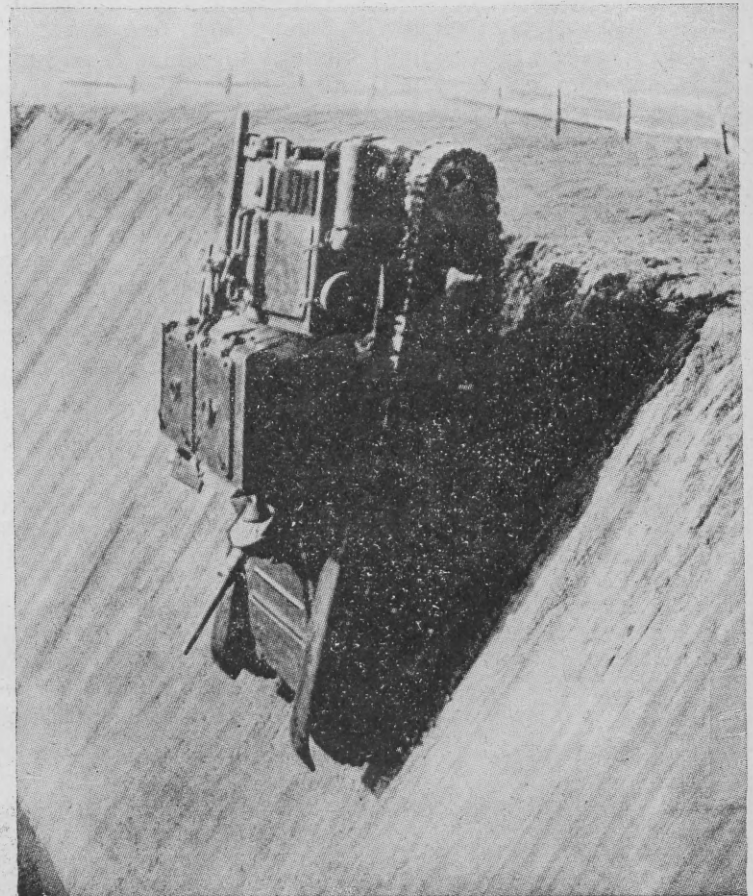
rahulikkude buuride maid ja suur Vene pidi võtma vastu kaotuse väikeselt Jaapanilt. Nüüd nokitakse tasapisi Gran-Chacos ja Kaug-Idas toimus täpsalt sama, mis 1904. ja 1905. aastal. Ei olnud see küll hoopiski mitte sõda, eriti mitte Venega, aga lüüa sai ikkagi kogu aeg kõigepealt tema.

Võiks tuuanii paljugi paralleele, kuid neistki peaks selguma, kus oleme, — seal, kus olime 1907. 1907. kuni 1914. on 7 aastat, nagu räägivad matemaatikud, aga kas 1935. kuni järgmise sõjani on ka seitse, nad ei ütle, see ei ole nende asi. Ja siin vist puhas matemaatika ei pea hästi paika, vähemasti mitte aritmeetika, sest tempo maailmas on kasvanud. Aga teisiti — kes teab — ka diplomaatide keerutuseoskus on täienenud, ehk venitavad ja annavad armuaega kuni 1942. aastani, kuigi mingi asi ei keela uut suurt ilutulestikku tõeliste mürtsude ja mürskude ning gaasiga korraldamast juba eelmise veerandsaja-aastaselt juubelil, nagu soovitas ühe Inglise ajalehe vestekirjanik. Tuleks tõesti meeleolune juubel!

Mis veel takistab ja annab lootust, on nende riikide ülekaal, kes veel mitte ei taha sõda. Seal on Inglismaa, kes oma liiga laialdaste maalade tõttu ei ole kuidagi seisukorras, et alustada kolooniatega läbikäimist takistavat sõda, pealegi kus Indias ei ilmu rahunemismärke. Seal Prantsusmaa, kes ei julge mõõta oma sõjajõudu naabriga. Ühendriikides pingutab Roosevelt siseasjade korraldamise kallal ja tal on sealgi küllalt tööd. SSSR demonstreeris veel hiljuti oma rahutahet või teiste sõnadega — nõrkust Ida-Hiina raudtee müügiga. Kes tõesti ihkavad revanši, neid on vähe — vähem, vähemasti jõult, kui neid oli 1914, ja siis juba lõppes neil õnnetult.

Kuid need kõik on väikesed takistused, kui tahtmine on hea; ainult õlekõrred sõjahirmu upujale. Et see on nii, näitab juba üldine meeleolu. Veel 1914. a. kevadsuvel oli vähe neid, kes uskusid sõja puhkemise võimalusse. Nüüd on vähe neid, kes selles kahtlevad.

Ja selle kõige juures ei taha ükski rahvas sõda. Isegi sakslased oma aariavaimustuses mitte. Neil ei ole mingit viha mõne teise rahva vastu, isegi mitte prantslaste vastu. Nagu Maailmasõja alguses mõni naaber jõi parajasti ülepiiri naabri juures sõbralikult õlut ja pidi siis kilomeetri asemele sõitma 1000 üle erapooletute riikide, — nii nüüdki.

Tank Itaalia sõjaväe manöövritel, mis oma erilise raskuseadeldise abil peaaegu loodis kaldast võib üles ronida.

Samal päeval kui Hitler õnnistas maailma oma meeltülendava kingitusega ja kindralstaapide ninasõõrmeid kõditas püssirohu aroom, ajalehed andsid eriväljaandeid — laulis 1500 sakslast 45.000 prantslase aupaklikult pealt kuulates Pariisis „Deutschland, Deutschland über alles...“. Kui järgnes „Marseillaise“, kuulasid sakslased omakorda hardusega. Mis siis järgnes, oli nagu kirjutavad ajalehed, täiesti „fair play“: sakslased löid prantslasi jalgpallis 2:0 ja prantslased aplodeerisid. —

Saksamaa relvastub hoolega; ehitatakse laevu ja lennukaid. Versailles' leping on muutunud arhiivdokumendiks, mida vahest ajaloolane veel uurib huviga. Ei ole tõesti õigust sel puhul sunnida ka teisi pidama seda ja Austria saab oma 100.000 meest ja lennuväe. Inglased, kes enne sir Simoni Berliini-sõitu veel näitasid väga saksasõbralikku nägu, lähenevad Venele, kus osutatakse hoopis teissugust tähelepanu ja vastutulekut. Jälle on nad seal, need kolm: Inglismaa, Prantsusmaa, Saksamaa. Itaalia kõigub nagu enne Maa-ilmasõda, või õieti on sõbralikus vahekorras Prantsusmaaga, kuid ei evi ka erilisi põhjusi liigseks saksavaenlikkuseks. Saksa tahab tagasi asumaid, Jaapan ei taha anda ja ei anna. Ungari nõuab rahu- lepingu revideerimist ja nutab taga oma 5 miljonit võõra valitsuse alla sattunud poega. Austria ei ütle veel midagi, sest võimul püsib Hitleri-vaenlik valitsus, — kuid kui kauaks. See väike maa, kellele ta pealinn on liiga suur, vajab verevärskendust, uut maad ja uut jõudu; miks mitte ka varju suurema venna Saksa kulli tiiva all? —

Juba teostus Edward VII küllasõit Nikolai II-le. Seekord küll vestlesid Litvinov ja Eden. — On 1908 juuni.

Jälgides neid sündmusi, peab ütlema, et jumal on loonud maailma palju imesid, kuid suurem ime on inimene. Ta ei taha, aga teeb. — Ja üks otsib

süüdlast ühelt, teine teiselt poolt. — Kas tõesti on neid, kes tahavad ja suudavad panna maailma kihama ja keema, kutsuda välja hiigeltulikahju, millest kardetakse, et see tähendab tsivilisatsiooni hävingut — või on see saatus, kismet. — Siis ärgem otsigem süüdlast, kui vinguvad jälle kuulid, plahvatavad pommid ja gaasilaine käib üle maa kui surmavikat.

Kel on veel usku, see võidelgu — rahu eest — aeg, mis järele jäänud, on üürike. Veerandsaja-aastane juubel läheneb, ja kui mitte alguse siis lõpu juubelit ikka pühitsetakse suurejooneliselt ja loomutruult.
V. M.

Riigi Majandusnõukogu liikmed Riigivanema juures vandeandmisel.

Kunstinaine.

Lugu ühest peenest kunstiolemisest.

Tühi lori, kui räägitakse, et meie rahvas olevat kultuurivaene. Isegi meie pooltõusiklikesse ringkonnisse on huvi kultuuri vastu sisse murdnud.

Hiljuti viibisin külas proua Seemiskäri juures. Muidugi kaldus jutt peatselt kirjanduse ja kunsti juurde, sest need on ikkagi niisugused alad, millest haritud tahtev olla inimene mööda ei pääse. Muidugi, iseenesest mõistmatu tegu kulutada raha asjade peale, mis ei täida kõhtu ega tee purju, aga kui juba valitsus ja kogukondised asutused seda värki kõigiti toetavad, noh, siis peab juba kah huntidega ühes ulguma.

Pealegi on proua Seemiskäri mees pangadirektor ja sellepärast eo ipso juba näitekunstis asjatundja ja teatri juhatuse liige. Toopärast loomulikult ei saa ka proua ise mitte olla võhik ka niisugusel alal, nagu on kunst ja kirjandus. Eriti kunst.

Olin päris üllatatud, kui proua Seemiskär ütles, et kui ta mitte seotud poleks olnud juba noorusest peale perekonnaga ja seltskondliku tegevusega, temast oleks võrsunud kunstnik, kellest oleks... noh...

Proua ei lõpetanud lauset, kuid me mõistame: temast oleks kindlasti võrsunud täht meie kunstivaesse.

„Vaadake seda maali seal,“ ütles proua veidi resigneeritud nukrusega, „te imestate, kuid see on minu maalitud. Olin tol korral alles vaevalt lõpetanud keskkooli.“

Vaatasime maali.

Suur, kullatud raamiga pilt tuletas meelde pisut Aivazovski kuulsat maali „Üheksas laine“. Ainult selle vahega, et pilt süngest merest oli täiendatud laeva riisemetega ja nendest kinni hoidva mehega, — et maali teha huvitavamaks, — nagu proua ise tähendas. Muidugi, — meri oli mere moodi küll, kuid ei oleks läinud tarvis palju fantaasiat, et näha mere asemel sügist pori. Selle eest aga oli mees, kes heitles lainetes, tõeline Adonis. Tal oli naeratah jume, paksud tumedad kulmud, ihar punane suu, ja piinlikult hoolitsetud ülespoole keeratud vurrud. Ja silmad millised! Säravad ja täis tuld. Ning ta äsjakammitud õlitatud šeitlist uskusin tulevat veel peene pumati lõhna. Ta näis olevat äsja tulnud hommikutualetti tegemast.

Sedasama väidet aitas kinnitada ka elegant-selt istuv ristlips. Ja kõige selle juures pidi see galantne rüütel kõige vähemalt paar tundi öela mere kiusata ja vintsutada olnud olema. Kindlasti ei ole see laine mitte esimene, mis praegu end heidab müriinal ta peale kui majakõrgune vall. See oli mees, keda isegi vihane meri ei suuda keelata minna surma viigitud pükstega ja kammitud vunt-

sidega. Ning masti mahavõtmise juures oli torm tarvitanud saagi, — nii siledalt oli see tegu tehtud.

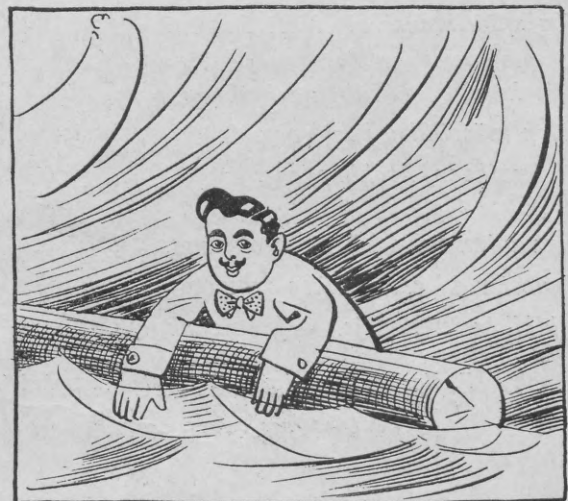
Vaatlesime pilti ning kiitsime. Härra Jõhvis, kellel pangas ränk võlg, plaksutas vaimustatult käsi.

„See on ju meistritöö,“ hüüatas ta ja avaldas kahtlust, kas see üldse olevat proua Seemiskäri töö. Ta olevat näinud Aivazovski originaali Peterburis või Moskvas, kuid ta on kindel, et Aivazovski mõjub kuidagi igavamalt kui see siin. Teised olid kiitusega tagasihoidlikumad, kuid sellega olid kõik päri, et prouas on kaduma läinud üks hiilgav maalija talent. Keegi soovitas jalamaid edasi õppima hakata, sest oma anne nii sööti jätta, olevat patt eesti kultuuri vastu.

Proua Seemiskär võttis seltskonna ohtra kiituse vastu tagasihoidliku häbelikkusega. „Mis te nüüd tühjast nii kiidate,“ ütles ta, „see on mul kahe päevaga valmis visatud, ja pealegi on uppuja lips ammu moest läinud. Mõtlesin teda juba korrigeerida läinud suvel, et maalida mõni moodsam muster, kuid aeg kaob käest, nii et mitte ei saa mahti.“

Proua jutustas edasi, kuidas tal juba noorelt oli tekkinud äravõitmatu igatsus maalimise ja joonistamise järele. Kuidas ta juba noorelt poleeritud kapi küljele tindiga merd maalinud ja selle eest mammalt nuhelda saanud. (Geeniusi ei mõisteta!) Ning et terve ta looming olevat laiali paisatud kooliõdede albumitesse.

Lõpuks kaldus jutt ka luulekunstile ja proua Seemiskär muutus õige õrnaks ja eleegiliseks. Ta avaldas üldiseks imetluseks, et ta olevat oma nooruses koguni luuletanudki. Ja kui ta ei eksivat siis olevat tal isegi säilinud paar luuletust.

Muidugi nõuti kohe innukalt nende näitamist, ent võttis tükk aega, enne kui proua loobus oma loomupärasest tagasihoidlikkusest ja üldiste braavo-hüüete all tõi kummuti suhvlit koltunud vihu-kese.

Härra Jõhvis võttis kohe enesele deklamaatori osa ja luges:

K e v a d e.

Värske luhvt on niidu pääl,
Linnud laulavad ka säääl.
Patseerib väljas noor ja vana,
Ja kuskil kaagutab üks kana.
Ka tante Roosil silmas sära,
Patseerib ta kesk linna kära.
Ja tüdrukult, kel sale piht,
Ta ostab kimbu: vergissmichnicht.

Vaevalt oli deklameerija lõpetanud viimse rea, kui puhkes lahti üldine vaimustus. Mõni, agaram ja asjatundjam, leidis luuletuse nii mõjuva, et meie oma kirjandusest ei maksa üldse midagi otsida, mida võiks sellega kõrvutada.

Jõhvis leidis, et välismaa kirjanikkudega võrreldes ainult Hanns Heinz Heinel sarnaseid luuletusi leiduvat. Ka Schilleri „Uuri laul“, olevat nõrgem ja isegi „Röövlid“ pidavat alla vanduma.

Nii sadas kiitusi siit ja sealt, ning proua Seemiskär tundis end kui poetess oma juubeliaktusel. Keegi kõneles koguni pahandatult midagi kultuurkapitali valitsusest, kellel ei olevat küllalt õiget taipu.

Ja siis, kahjuks, pidin ma ära tulema sellest seltskonnast. Sest üldise vaimustuse saatel kanti proua Seemiskär klaveri ette ja paluti, et ta midagi mängiks ja laulaks. . .

Te saate aru, armas lugeja, miks ma pidin loobuma sellest lõbust. Nii palju ühele inimesele on siiski liig.

Tulin ja mõtlesin: milleks meil kirjanikke ja kunstnikke vaja? Meil kirjutab ja maalib igaüks ise.

Romulus.

Luuna.

Ma unistasin. Saabus öö ja kuu
Sel, päikse jumal, heitis puhkama
ja Luuna läitis ampli maheda,
ta tunneb armastuse tarbeid ju.

Hääl heljub kurb ja kaunis: „dui-duu!“
Kas kuningatar, tui Samoa?
Kuu neitsi kutsub lossi särava?
Kas sfäärimuusika? Nutt õnnetu?

Kuu kasvab, paisub iga hetkega.
Näen mäestikke, varju orgude
Kopernikuse, Archimedese,

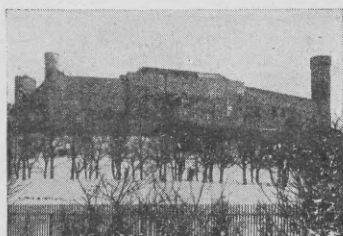
ma vaatan taha, sääi kus oli maa,
planeet vaid ema päikse armuga,
kuldkirte mähkmeis. — Juba saabume.

F. Karlsoni uuest sonetikogust „Rännakuil“.

F. Karlson, vandeadvokaat, kirjanik, juriidiliste oskussõnade isa ning seltskonnategelane, pühitses hiljuti 60. sünnipäeva.

Väljakaevamisi Toompeal.

Käimasolevad remonttööd Toompea lossis on andnud palju uudismaterjali mainitud linnuse ajaloo uurimisele. On avastatud vanu alusmüüre, mis lasevad oletada senitundmatuid ehitusperioode, nagu ka rohkearvulised muinsaleiud selgitavad kohal varem asunud ehitiste ilmet. Senini valitsesid Toompea linnuse ehitusajaloos kindla traditsioonina omaaegsete balti ajaloolaste — eesotsas dr. W. Neumanni — vaated. Kuna puudus juhuse uurida põhjalikumalt mainitud linnuse alusmüüre, põhinesid senised oletused peamiselt rootsi ajast päritolevail plaanel. Nende põhjal on tuletatudki Toompea linnuse taani- ja orduaegne põhiplaan,

Bastioni kasematid Rootsi kantsi ja Harju mäe all.

milliseid nüüd oluliselt muudavad viimased kaevamistulemused.

Tuleb tublisti vähendada taani valitsuse osa Toompea kindlustamisel, nagu seda kinnitab ka tookordsete poliitiliste ja majanduslike olusuhete vaatlus. Nagu praeguse linnuse vanade

Rootsiaegseid ahjukive.

osade ilmegi tunnistab, ehitas Toompea müüristiku koos peatornidega lõplikult välja ordu valitsus 14. sajandi teisel poolel. See suurejooneline kindlustustöö jätkus ka 15. sajandil, andes linnusele spetsiifiliselt ordulise ilme — tüübilise „konvendihoonega“ õue keskel.

Teise suurema ehitusperioodi moodustas rootsi valitsusaeg, mil ehitati müüriaga piiratud *castrum minus*’esse uusi hooneid, linnuse välisilmet muutvaid ehitisi aga juurde ei tulnud.

Küll sündis viimatimainitud veneaegsel ehitusperioodil 18. s., kus püstitatud kubermanguhoone andis kogu linnuse idatiivale hoopis moodsa välimuse. Vähe hooliti üldse mainitud ehitusperioodil oma eelkäijate saavutustest. Nii hävis tookord linnuse kagunurgas asuv nelinurkse alusega torn — *Stür den Kerl*. Rootsiaegsete ehitiste ilustisi ja mälestusmärke müüri aga armutult ehitusmaterjalina nii keldri kui ka seinamüüresse. Sealt need nüüd tulevadki nähtavale kui dokumendid rootsiaegseist sündmusist ja ehitistest.

Esikohal mainitagu suurt ptolomiidist (Saaremaa paas) mälestustahvlit, mis tükkideks raiutult leidis veneaegse laohoone müüris. Ladinakeelne tekst räägib Tallinna vallutamisest Rootsi kuninga Erik XIV poolt 1561. a. jaanilaupäeval. Arvatavasti kuulus teksti juurde ka praegu Rocca al mare’s asuv suur Rootsi

väpp, mille omal ajal Toompea linnuse seinale aetas rootsi võimumees Claus Christiernson Horn. Leitud tahvel on nii siis vanim mälestusmärk rootsi ajast Eestis. Kuid sellele lisandub teisigi huvitavaid leide samast ajastust: müürikividena kasutatuna leiti hästi väljatöötatud reljeefidega paekivi ja suur hulk värviliste ilustistega ahjukive. Esimene arvatavasti oli omal ajal portaalikaunistuseks, nagu analoogsed lõvimaskid varem ja hiljemgi esinevad väravail ja uksekülgedel. Töö on kõrge kvaliteediga, lastes oletada heade meistrite osavõttu ehitustöödest. Et kivi pole imporditud, tõendab selle, nagu varemmainitud mälestustahvliga materjal — Saaremaa paas. Teise päritoluga näivad olevat ahjukivid, mis vaatamata kauasele seismisele on hästi säilinud. Valgel põhjal on kujutatud sinisega taimornamente, Karl XI ja Karl XII vappe ning inimestekujusid, kohati ilustistele reljeefiga kaasa aidates. Otsustades töö järgi näivad kivid pärit olevat Hollandist, nagu selliseid veel terve ahjana leidub rootsiaegseist muinsuseist rikkas Narvas.

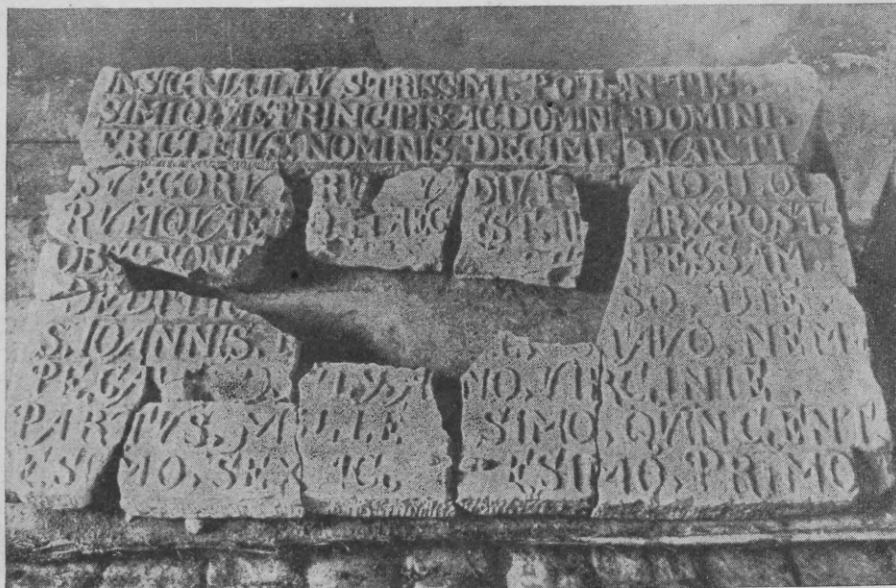
Teised leiud on peamiselt rootsiaegsete ehitiste mitmesugused ilustised, tõendades erandina suurt kunstimeelt tavaliselt lihtsate linnusehoonete ehitamisel.

Kirjeldatud leidudele seltsib fragmentaarselt teisigi nii varemast kui ka hilisemast ajast, mis aga on mainimisväärsed alles kogu uudismaterjali lõplikul läbitöötamisel, andes väärtusliku lisa ühe meie vanema ja suurema linnuse ajaloo uurimisele.

Arm. Neuman.

Rootsiaegne portaalkivi.

Erik XIV mälestustahvel.

Perekonna kaitse.

Perekonna kaitse küsimuse arutamisel tõuseb päevakorrale rida probleeme, mis nõuavad lahendust. Nime-tan mõnda, näiteks: miks inimesed

kui abielus teatud aja kestel ei sünni ühtegi last, siis peab noorpaar laenu tagasi maksma, kuna lapse sündimine vähendab rahasummat, kuni laen hoopis kustub teatud lastearvu juures, kes teatud aja jooksul sündinud. Sama mõtet kaalutakse Ameerikas, kus abielulaen on tuntud sotsiaallaenu nime all ja tahab soodustada abielumist nooremas eas.

Kui meie olusid arvestada ja kaaluda neid majanduslikke takistusi, mis abiellujail on, siis võib tähele panna erinevat seisukorda selles küsimuses maa ja linna suhtes. Maal on abielunaise tööil kindel majanduslik väärtus ja abiellumine maal sagedasti kergendab talumajapidamise muresid, linnas see puudub, või linna olukord ei võimalda perekonnaliikmete tööle rakendamist nii, nagu see maal võimalik. Abielulaen võib mõjuda muidugi ka abielluvuse tõstmisele, kuid laenu kustutamine laste kaudu on siiski üksi veel väike ergutus laste sünnitamisele, sest vanematel peab olema kindel väljajaade oma laste toitmiseks ja kasvatamiseks, perekonnal peab olema kindlustunne oma tuleviku suhtes vanaduse korral ja laste saatuse pärast samuti.

Kindlustunne on mitmesugune selle järgi, mis alusele perekonna ülalpidamine on rajatud. Need perekonnad, kes maal asuvad ja kelle ülalpidamisallikaks on oma maalapike, nendel on arenenud tunne, et igapäevane leib on kindlustatud igale lapsele, kes sünnib, ja lapse jõudu võib rakendada, nii et see lapsele endale ja talumajapidamisele kasulik on. Teine liik perekondi, kes omavad majandus-

likku iseseisvust, on need, kellel perekonna ülespidamisallikaks on mõni kaubanduslik ettevõtte või töökoda, kus perekonna liikmed leiavad võimaluse tööjõudu rakendada ja sel viisil tõsta perekonna majanduslikku jõudu; siin sagedasti leiavad tööd ka sugulased, keda tarvis ülal pidada, ja kes muidu langeksid hoolekandele.

Nende kahe iseseisva tüübi kõrval on olemas õige väike grupp, kes endale majanduslikku iseseisvust saavutanud eriliste vaimuannete ja haridusega ning tegutseb vaba kutse põllul, siin on aga nõudmised elu vastu nii suured, et harilikult on laste arv nendes perekondades vähem kui eelmistes gruppides.

Väheste lastega on harilikult ka ametnikud ja asutiste teenijad, kellel väljajaated edasisaamiseks vähesed ja kus võib-olla lasteabiraha korraldamine uutele alustele toob muudatusi.

Töölis perekondades sünnib lapsi harilikult rohkesti, sest abiellutakse vara, kuid surevus on siin elutingimuste tõttu õige suur, ülalpidamisallikaks on perekonnaliikmete töö väljaspool kodu, ja kuna tööjõu rakendus ei olene töövõtja tahtest, siis puudub niisuguses perekonnas kindlustunne, mille puudumine takistab perekonna loomulikkude arengut.

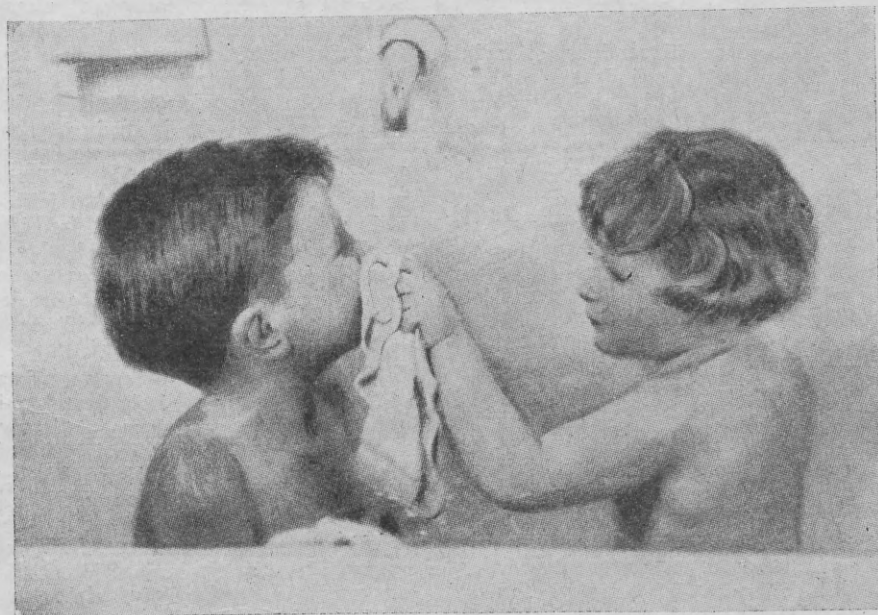
Ülaltähendatud erinevuste tõttu, mis perekondades olemas, on vaja ka erilisi abinõusid iga perekonnaliigi juures. Mitmesuguseid lahendusviise, vastavalt nendele oludele, milledes perekonnad elavad.

Nii töölise perekonna suhtes tõuseb kahtlemata teravalt päevakorrale laste abiraha ja elamu probleem, sest mida suurem perekond, seda vähem võimalust on paremat korterit muretseda ja seda sagedamini on sunnitud naine pe-

üldse ei abiellu? ehk mn. vanipoiste küsimus; teiseks, kui inimesed abielluvad, miks nad nii sagedasti lahutavad? ja edasi: mispärast on nii palju perekondi, kus üldse pole last, või on 1 või 2, mis palju asja ei paranda, sest rahvaarvu tõstmiseks on vaja, et oleks rohkem järeltulijaid kui kaks. Paneb mõtlema ka asjaolu, mispärast lasterikkus tuleb ette kõige rohkem vaesemas kihis.

Ei ole võimalik korraga kõiki neid küsimusi arutada, vaid peatume ainult mõne juures.

Millega võiks tõsta abiellumiste arvu? Ajakirjandusest on teada, et mitmel maal on katsutud asja parandada abielulaenu kaudu, mis küll rahalised pole, vaid mõeldud tšekkide näol, mille kaudu abiellujad võivad tasuta omandada majapidamise ja korteri sisseseade esemeid; sel korral

rekonna sissetulekuid suurendama tööga väljaspool kodu, mis hävitavalt mõjub lastele.

Perekonna kaitsevahendite valikul on tarvilik silmas pidada, et nad ei vähendaks perekonna ülalpidajate iseseisvust ja vastutustunnet, vaid looks võimaluse just nende tunnete arendamiseks. Otsekohene aitamine on mõeldav ainult mõnesuguse ootamatu sündmuse tõttu, kus on tarvis perekonda kriitilisest momendist üle aidata, enne kui raskused jõuavad perekonda hävitada. Kindlustusseadused kaitsevad osa töötajaid niisugustel juhtudel, kuid nad haaravad praegu ainult väikest osa töötajaist. Samuti tarvilik on korteriolude parandamine aedlinnade väljaarendamise ja

odavate korterite ehitamise kaudu lasterikastele perekondadele.

Maal asuvates perekondades käib suurem sündivus samuti käsikäes suurema surmaprotsendiga, siin ei aita paremad elamuolud, maaõhk ja parem toit, — viga seisab selles, et maal lapse emal puudub vastav ettevalmistus ja sagedasti aeg ema kutsesse täitmiseks. Siin peitub perekonna kaitse probleem — laste emade vastavas ettevalmistuses ja tähelepanu pööramises sünnitusoludele.

Üldse aga on mõeldav tagajärjekas perekonna kaitse ainult siis, kui ta sünnib mitte ainult majandusliku soodustuse kaudu, vaid ühenduses hoolekande, sotsiaalpoliitilise, haridus- ja kutsehariduslikkude prob-

leemide lahendamise; siis on võimalik ära hoida nähtust, et ühelt poolt soodustatakse, teiselt poolt kitsendatakse.

Need siin on üksikud mõtted perekonna kaitsega seotud küsimuste suhtes ja praktilised ettepanekud võivad kujuneda ainult siis, kui avaldatakse täpsed andmed perekonna seisukorra ja suuruse kohta Eestis, ühenduses kutseküsimusega, korterioludega, surevuse ja sündivuse % üksikute perekonnaliikmete juures, s. o. ühe sõnaga, et meil tähelepanu pööratakse perekonna-statistikale. Loodame, et see võimalus on teostatav ühenduses 1934. a. rahvaloenduse materjalide avaldamisega.

V. Poska-Grüntal.

DRANG NACH OSTEN.

Rootsi mõjukas ajaloolane, kuid veel mõjukam rahvamees ning poliitik, mees, kes äratas rootsi noorrahvusluse, kes 1905. a. rootsipoolse otsustava sõna ütles Norra unioonist eraldumise kasuks, kes umbes samal ajal ennustas enamluse võimaluspääsu ja suure Venemaa kokkuvõrsemist, oli väga tige sel puhul, kui ta õpilased oma harjutustöödesse põimisid selliseid kõlavaid lauseid. Harald Hjärne'l samuti jätkus alati lõikavat ironiat, kui keegi teaduslikus ajalookirjanduses juhtus tarvitama selliseid lööklauseid. Käis siis see Venemaa püüde kohta „läbi raiuda aken Euroopasse“ või Taani ehk Rootsi omaaegsete püüete kohta luua „Imperium maris Baltici“.

Ajaloolase ülesandeks oli selgitada teatavaid sündmuskomplekse ja kirjeldada neid nii, nagu nad tõesti olid. Ta üldistused peavad välja kasvama faktidest enestest. Midagi ei ähvarda ajaloolase töö tulemuste objektiivsust suuremal määral, kui valmis eelarvamised töö juurde asumisel. Harald Hjärne aga väidab, et just „Drang nach Osten“ tüübilised õõnsad lööklaused on kõige rohkem kaasa aidanud ajaloolise tõe võõritinagemisele. Niisugused fraasid kajastavad alati rohkem kaasaegse autori romantiliselt kõrgelennulisi soove, kui mineviku proosalisi tõsiasju. Nii on tõepoolest lugu ka paljukõneldud „Drang nach Osten'iga“. Mul ei ole päris selge, kelle poolt ja millal esimest korda seda lööklauset ajalookirjanduses tarvitati. XII—XIV sajandini toimunud Ida-Saksa kolonisatsioon iseloomustamiseks, kuid laie-

ma leviku osaliseks sai see lööklause XIX sajandi teisel poolel, siis kui Preisimaal teadlikult üleskerkis poolakate poolt asustatud idaproovintside ümberrahvustamise küsimus ja eriti siis, kui Bismarcki poliitika edu hakkas Saksamaal levitama veenet, et suuri asju tehakse ainult „vere ja rauaga“.

Ajavaimule vastavalt hakati Saksamaal suuremat tähelepanu kinkima keskaegse idasaksa kolonisatsioonile, mida ajalooallikad valgustavad praegugi veel kaunis puudulikult ja millest sel ajal liiati veel suurem osa oli hoopis läbi uuri-

Seda kergemini pääses fantaasia võimust võtma kirjeldamisel sündmusest, mis hoolimata omast suurest tähtsusest oli proosaline nagu kõik teised ajaloo sündmused. Mis oma tõuke sai saksa-hollandi talupoegade maanäljast ja mille tõmbejõu moodustasid korduvate sakslaste, taanlaste ja poolakate rüüsteretkede läbi sööti jäänud laialdased slaavlaste maa-alad. Ja ida poolt mitte vähemal määral slaavi vürstide „äraandmine“, kes oma võimu ja alamailt laekuvate maksude suurendamiseks kutsusid maa- le saksa aadlit ja talupoegi.

Ent publitsistliku ilmega saksa ajalookirjanduses kolonisatsiooni käik omandas hoopis romantilisema värvingu. Selle kolonisatsiooni kandjaks pandi ürgjõuline „Drang nach Osten“, mis endale teed pidi tasandama vere ja rauaga.

„Drang nach Osten“ tungis keskaegse idasaksa kolonisatsiooni ilmetamiseks teaduslikku ajalookirjandusse ja ajaloo õpperaamatutes-

se, mitte ainult Saksas, vaid ka meil ja teiste saksa idapoolsete naabrite juurde.

Ja ometigi „Drang nach Osten“ ei iseloomusta niivõrd keskajal aset leidnud ajaloo sündmusi, kui just selle aja romantilisi püüdlusi, mil ta kirja pandud.

Nüüd leiab „Drang nach Osten“ jällegi sagedamat meeldetuletamist ja rõhutamist. Ka meil tuleb selle puhul valvel olla.

Joh. Vasar.

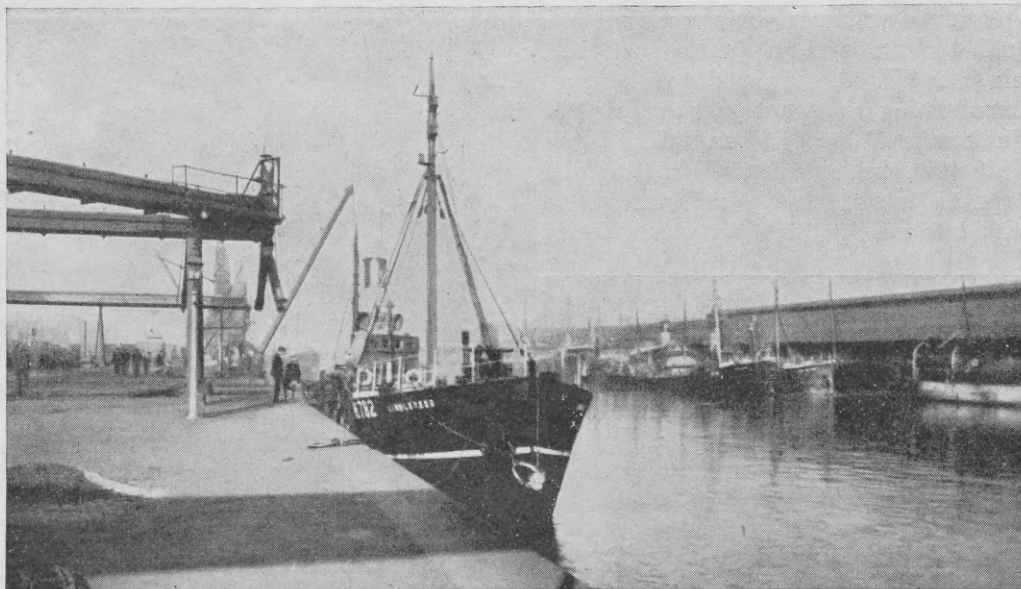
Rõngu.

Talvine kalapüük Põhja-Jäämerel.

Kestvalt, ühtlase pöördega löikab laevakruvi vett. Jäevad maha peaaegu loodis pilvedesse tõugatud, veega lõpmatuteks käärudeks rebitud Norra skäärid. Kitsad, vaevalt laeva mahutavad sõiduteed, mis juba mõnesaja meetri järele muudavad suunda. Kaob rusuv tunne, nagu võiks läbilaskmiseks avanenud kaljustik end sulgeda

rist, et hoida nooda avaust sulgumast ja võrku segunemast. Hiivatakse vedamisvaierit ja kui pole enam karta, et midagi võiks jääda laeva kruvisse, antakse täiskäik.

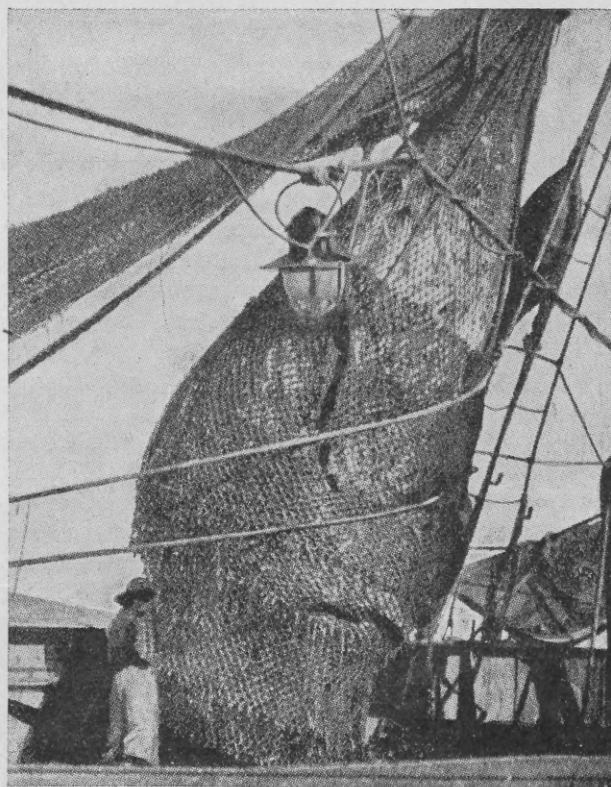
Nooda tiibadel vedamissihile nurga all kinnitatud juhtlauad püüavad veesurvel liikuda risti sõidusuunale ja tõmbavad automaatselt

või udusse mähitud kõrgusest langeda saatuslik rahn. Veel kursiga Nordi ja juba viimane terav mäeselg kaob merre ja laev hakkab õõtsuma ulgumere pikaldastel lainetel. Läbi tiheda lumesaju vilgub Nordkapi tuli. On polaaröö.

Prožektorite valgustusel tehakse kogu meeskonnaga ettevalmistusi püügiks. Üksikosadena ligivõetud põhjanooda võrgulina ühendatakse tervikuks. Kinnitatakse juhtlauad, ujurid ja alumisele servale vaierile lukitud raudkerad, et püügil kivisel põhjal noot ei takerduks, vaid veereks üle. See tehtud, seatakse ta esialgu piki parrast, et tarbe korral sidemeid katki lõigates oleks püügivalmis. Teine jäetakse tagavaraks samasuguselt laeva vastaspartale. Mõned vabad tunnid enne kohalejõudmist kuluvad meeskonnale puhkamiseks, sest võimatu on ette arvestada ilmastikku, kalasaaki ja sellest olenevalt tööaja pikkust.

Oleme jõudnud püügimadalikkudele. Laev triivib lainetel. Loodimine näitab üheksakümnenesüllast sügavust. Koht on õige — püük algab. Süttivad prožektorid. Lastakse vette tuleboi, mille järgi võib eksimatult määrata püügi-ala raadiust. Nooda pära heidetakse üle parda, järgnevad ühisel jõul lükates raudrullid. Siis mõlema tiiva juhtlauad, üks vöörist, teine aht-

lahti 30—40 m läbimõõduga avause. Üjurid tõstavad eelserva merepõhjast võlvina kõrgele ja viimasena rullide liikuvall allserval jääb vaid veevooluga tõmmata neelusesse juba külgedelt ja pealt võrguga piiratud saak. Selleks osutub enamal juhul aga tursk.

Iga poole kuni kahe tunni tagant, olenedes kalarohkusest, tõmmatakse noot üles. Nooda-pära tühjendatakse juba varem selleks valmistatud kastidesse ja asutakse kala rookimisele. See töö nõuab suurt osavust ja kiirust, sest vaba aeg, mis jääb selle töö lõpust järgmise nooda ülestõmbamiseni, on ainsaks puhkuseks. Vahel ka sõidu kestus ühelt püügimadalikult teisele ja laevale just mitte saatuslikud tormid. Harilikult aga töötatakse kuni suudetakse, ja on juhtumeid, kus mõnigi jääb magama keset

kibedamat askeldamist. Roogitud kalad paigutatakse pärast mitmekordset pesemist laeva ruumi jõesse. Sarnaselt külmutatud koormaga pöörduvad püüdjad tagasi kodusadamatesse.

Olnust jääb püsima mälestus. Pimeduses hiilgavad fosforlikult murdlainete harjad, millele heidab punakat kuma õõtsuv pardalamp. Äkiline tuulepööre lumisest tundrast merele toob temperatuuri langemise kolmekümneni alla nulli. Jahtuvast merest tõusevad määratud aurusambad. Iga laevast üleveerenud laine jätab õhukese jääkorra laevalaele, mis hakkab kasvama. Kõigele vaatamata kestab püük. Kui külmub noot ja külmuvad kalad, siis võetakse sulatamiseks masinast kuuma vett. Kui ei aita enam seegi ja vantides hakkab hundama tormihäl ning jääkord kasvab laevale ähvardavaks, siis tulevad abiks tuurad. Püük katkeb ja härdmatunud, külmast ja tööst väsinud inimesed kangutavad jääd tund tunni järele, peatudes ja

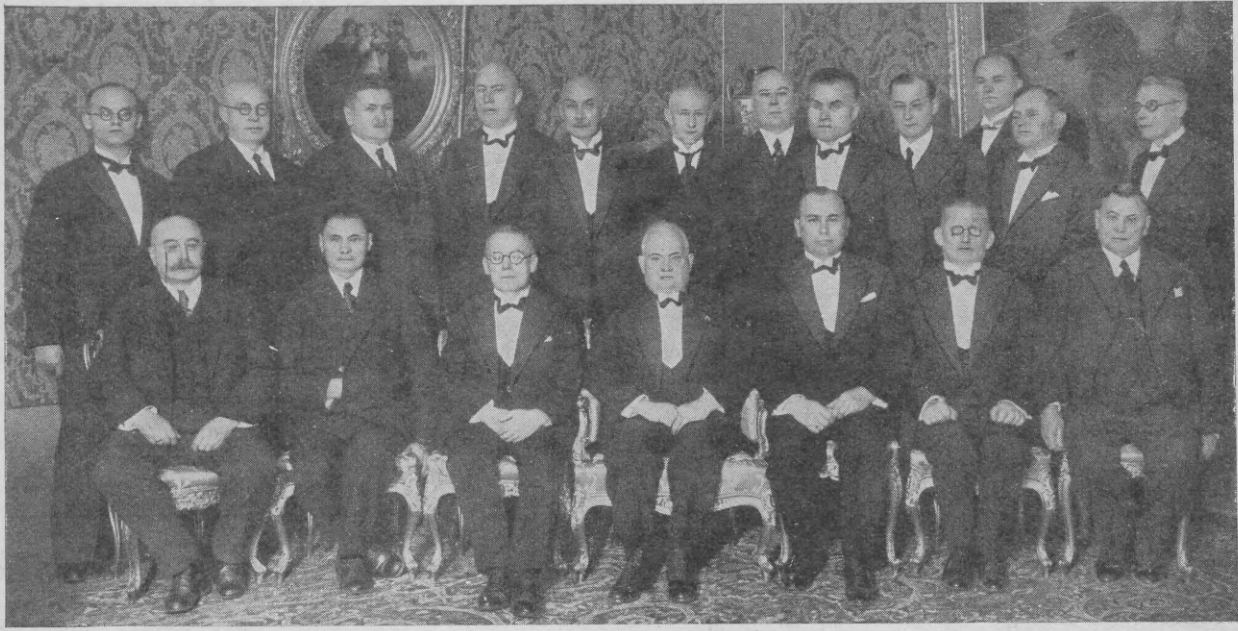
otsides tuge vaid siis, kui mõni laine ujutab laeva üle. Ja vahel õnnestunud löögi järele uhub järgmine laine jäälahmakatega ühes ettevaatamatu inimesegi merre. Torm kestab. Ei jää muud, kui oodata tuule pöördumist läände, et pääseks jällegi mõjule soe Golfi hoovus. Aga alatiseks ei jää kestva tundrate tormituul ja alati ei kesta ka polaaröö. — Pöördume tagasi koju.

Jällegi fjordid. Mustana tõuseb õhku mäesein. Kuskil selle taga süttib rohekalt virvendav kuma ja tungib kõrge kaarega keskaevale ning kustub. Siis jällegi paiskub laiail kiirte kimp. Need on virmalised.

Laev aga sõidab lõunasse, vastu päevale.

Georg Kask.

Riigikohtunikud Riigivanema juures,

Prof. Voldemar Melnik on Eesti tänapäeva tähtsaimaid kujureid, kes on loonud viimaste aastate jooksul rea kõrgeväärtuslikke skulptuurteoseid. Siinesitatud „Ekstaas“ on üks huvitavamaid. Karedast kodumaa graniitblokest on meistri käe all valminud ekstaasis naisfiguur, mis oma joonte ja vormidega paelub vaatajat. Stiililt monumentaalne, lähedane vana-egiptuse skulptuurile, on ta võluv oma lihtsuses — omadused, mis vajalikud heale skulptuurile.

Prof. Melniku teosed on võitnud järjest kasvavat tähelepanu nii kodu- kui ka välismail. Mitmed tema kavandite järgi püstitatud mälestussambad kuuluvad paremate hulka, mis meil üldse olemas.

Praegu töötab prof. Melnik uute teoste kallal, mis on tellitud riigivanema residentsi — Kadrioru lossi kaunistamiseks.

V.

TRAKTAAT ARMASTUSEST.

I.

Kinos lõpeb iga armumine happy end'iga, arenedes umbes kahe tunni jooksul mõne muusikapala, autosõidu ja saatuse imeikkude üllatuste kaudu — mille kestel tööta montööri tublidust kroonib vabrikudirektori koht ja masinapreili osutub miljonäritütteks — alati õnneliku abieluni. Tegevelus armumine reeglipäraselt soikub sugugi mitte lustlikus, isegi mitte dramaatilises, vaid lootusetult tõmbis sissisõjas, kus partnerid tapavad teineteist oma palja olemasoluga. Siit nähtub, et see, millest pajatab kino, ei olegi tõeline armastus. Aga ka too jumalik ilmutis, millest laulavad poeedid ja unistavad idealistikumad noormeestest, ei ole armastus, vaid ainult soovulm, mida fantaasiavaene elu ei mõtlegi täita, kuigi näib, et selleks nii vähe on tarvis. Kõikjal kehtib põline tabuu-reegel: kui kõneled armastusest, siis kõnele tema pähe millestki muust. Armastusest kõneleja käib kui kass palava pudru ümber, välja arvatud siis, kui mõni arst annab hügieenilisi või gümnaastilisi juhatusi mõningate elundite funktsioneerimiseks — ja siis ta ju jällegi ei kõnele armastusest, kuigi primitiivis ise arvab vastupidist.

Kas puder on tõesti palav või on kombeks „nii teha, nagu oleks“ — sellest vaatame kõrvale, kuid nendime tarvidust hakata kõnelema tõsiseist asjust ausalt ja tõsiselt. Mitte ainult luule tuliste keeltega, vaid ka arutleva mõistusega, uuriva uudishimuga, skeptilise kogemusega. Ja kuigi meie kasvatus ei ahvatle meid midagi „paljastama“, katsugem kõnelda edaspidi täie siirusega just armastusest kui terviknähutusest, kõnelda mõõdukalt, kuid hoidudes špiisiluse käibivaist mõistusest ja peitepiltidest. Hoidudes neist silmaklappidest, mil-

Õhtukleit sini-valge-täpilisest siidist.

lega meile rahvavõõras gartenlaubelik teesklus püüab olema tuks vaadata igas asjas just seda, mis on kõige kesksem ja olulisem. Too valemest lehesalat, millega serveeritakse armastuse toitev karbonaad, on mitte ainult värtusetu, vaid — lähemal vaatlusel — ka ebapuhas, solgipangeveega „pestud“. Ja ajastul, kus „poisipea“ on saanud naisepeaks ja

patse ei kannu isegi hiinlased, ei saa ammuugi enam pehkinud sajadite mõtteparukast loobumist pidada liiderlikkuseks. Meil ei ole põhjust midagi iseene eest peita.

Et me ei taha ka „lahendada“ armastuse küsimust nii tänapäevaliselt, nagu teeb seda magasinides ja „Pealinna Postides“ neegripoiste aforismi-quickstep, siis valime oma juurduse kujuks traktaadi vormi. Armastus on ikkagi niivõrd teadvuse labürintidesse harunev seik, et tast kõige kohasem on kõnelda volüümikate lausetega ja n. ü. more geometrico, nagu Spinoza kõneles jumalast. See tähendab hinguse ja tõsidusega, kuigi mitte loomali- kuga.

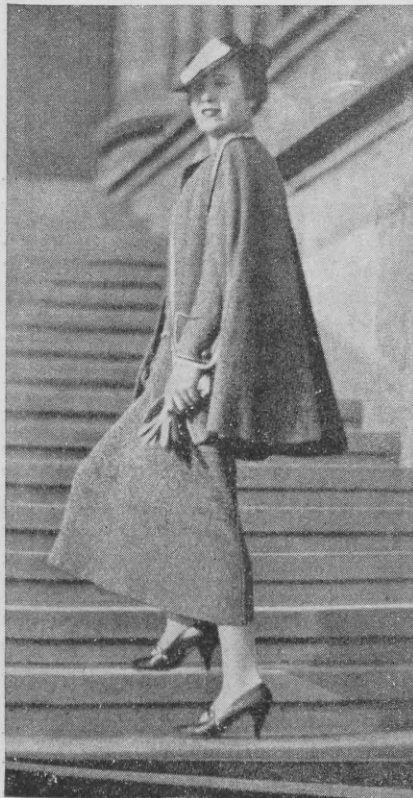
II.

Ülikooli haridusega ja palja peaga edasipüüdja noormees, hardunud Läti Valgast temani jõudnud seksuaalse valgustuse uuest evangeeliumist ja järele andes oma seadusliku abikaasa nõudmistele seal soovitatud „eelmängu“ suhtes, otsustas eeskirjakohaselt hammustada oma naist rindadest. Tagajärjeks oli, et viimane põgenes voodist koridori, valjult kaevates valu ja hirmunud silmi vaadates verise sõõri tekkimist nii tundlikul kohal. See mu pilgusõõris toimunud tõeline juhtum näitab, et valgus Valgast ei piisa isegi tavaliste abielude valgustamiseks, kõnelemata neist inimkeerukaist vahekordadest, mis seovad lembeahelatega ka hoopis ebatavalisi inimesi.

Et ka vandevelde-osavail paaridel võib juhtuda kriise, on õieti mõistatuslik, kuna vähenõudlikud vahekorrad, kus tosin positsioone on ainsaks täidiseks partnerite vahel, peaksid olema iseenesest sama hädaohtlikud kokkupõrkeiks kui kahe vees ujuva korgi kokkupõrge. Aga kui kokkupõr-

MOOD.

Milliseid uudusi moeilmas toob enesega kaasa liginev kevadsesoon? — see on küsimus, mis praegu huvitab iga naist. Ühte küll rohkem, teist vähem, kuid mööda minna ei saa sellest keegi, (kuna moe siluett ei liikuda teiste seas valge varesena möödunud ajajärgu rõivastises). Igal ajastul on oma mood. Pöörduvad küll tagasi vanad vormid, vanad fassongid — tänapäeva daam kannab samuti pikka keepi nagu kandis „vanaema tollal, kui vanaisa teda kosis“ — kuid moe siluett on muutunud. Alles kui silm on harjunud moodse silueti piirjoontega, avastatakse need paljud üksikasjad, ilustised ja garnituurid, mis igas uues kombinatsioonis annavad uue efekti. Liginev sesoon töötab kujuneda eriti vormi- ja värvirikaks, eriti vahelduskuulaseks tegumoodides ja joontes, lubades kanda õieti kõike. Lihtsus ennelõunal ja fantaasia pealelõunal on parooliks. Ennelõunane lihtsus jakkansambli või keepkostüümi tegumoes lubab siiski tuhat võimalust kombineerida riidematerjali ja värvide valikus,

Sini-valge-mustriline kevadkostüüm.

varukate või keebi lõigetes, lõhestuste, voltide, stepingute või palistuste asetuses, krae ja vöö garnituurides. Kergemast materjalist pealelõuna komplee tegumoes vallandub fantaasia baroksetes vormides, põlvini ulatuvates keepides, kellukese kujulistes seeliku lõigetes, vahele pandud voldigruppide, plissee ja volangide huvitavas asetuses ning eriti raglaan- või kimanoovarruka mooduses. See mitmekesisus vormides lubab igal naisel luua oma moe, igapäev tema kujule, iseloomule ning maitsele ja rahakotile vastavalt. Kõike võib kanda, lühikest või pikka seelikut kitsa- või laiaäärelist kübarat, kuid jääma peab moodne joon.

„Tänapäeva“ moenurk ei pea oma ülesandeks anda praktilisi õpetusi moeküsimustes, kuna selleks on olemas paljud moelehed ja ajakirjad lõikelehtedega. Avaldame selles lehes mõned moodsad modellid, mis võivad eskujuks olla iga naise oma fantaasiale. Loodame, et meiega kaasa tulevad eesti omad moemajad ja moekunstnikud ja meie võime edaspidi avaldada moeklišeid meie oma modellidest.

Valge pikegarnituur elustab efektselt tumedat kleit.

kavad ollused on — ütlemele — dünamiidipadrunid, siis on nende koostegelus märksa raskem ja nii kaldun minagi pooldama selle filosoofi arvamust, kes ütles, et innuga ja kirega elavate inimeste abielu on otse eluohulik. Vähem traagilistegi tosin-inimeste man on abielu kui protestimine veksel: alati ta läheb sundtäitmisele, kuid sageli pole asjaosalistelt midagi võtta. Ja siiski ihaldavad abielu nii naised kui ka mehed, ja ei keegi vähem kui Fr. Nietzsche tegi koomilisuseni meeletlikke pingutusi päästa end abiellu. (Muidugi asjata: sest nii „hingelised“ on naisukesed, et kogu Euroopas ei leidunud ühtegi, kes oleks suutnud kiinduda oma aja suuremasse vaimuinimesse.) Sest iga elu vajab sidet ja palistust — muidu ta hilpub. Nii et elaval inimesel on halb abielus ja halb sellela ning armastusest põletatav võib ühineda tolle pannil praetava kala eleegiaga, kes ühe futuristi draamas ohkab: „Pöördun nii ja pöördun naa, aga kuis ma ka ei pöördu, ikka laman ebamugavalt.“

Et mitte saada „teaduslikuks“,

— nii poolharitlased nimetavad mõttelist kükil-kõndimist, — jätame kõrvale ei-tea-millise ajukõrvest päritoleva müüdi, et siin põle muud kui „aivevahetus“, nii umbes nagu defäkatsioon, ja oletame oma kogemuste põhjal, et armastus on olemas. Teoloogid, arstid, kirjanikud, poliitikud ja naisajakirjade suleripsutajad on andnud retsepte täiuslikuks abieluks ja too hollandlane, kes praegugi on vähenõudlikkude evangeeliumiks, ei jää kindlasti viimseks. Juureldes armastuse ja selle sotsiaalseks saanud vormi — abielu — ikka veel kaardistamata maid, küsitakse ikka uuesti: kas ainult armastuse- või mõistuseabielu, kas ehitada füüsilisele või psüühile, kas püsivahekord või five o'clock-lemme? Ja nende põhiküsimuste ümber nagu meetoorid päikeste ümber keerlevad musttuhat väiksemaid ja hoopis väikesi: neitsilikkus ja trudus, jallidus ja üheõiguslus jts. — kuni sellisteni, nagu „kas naine tohib värvida huuli“ ja „mis kella on moraalne õhtuti jalutada kavaleriga“ — nagu näitavad seltskonna keskustelud ja rahva-

lehtede postkastivastused, mille eluligidus on väljaspool kahtlust. Aga katsume tungida lähemale sellele suurele X-ile ja tirida, kus aga saab, teda peitukatva liniku otstest, ilma vaimustumata, kui midagi selgub sümpaatset, ja ilma parastamata, kui ootamatult haigutab tühjus. Stendhal'i deviisi all: „De l'amour'i“ XLV peatükist: „Je ni blâme, ni n'approuve, j'observe“. Ja siis visakem meiegi mõned killud sellesse põlisse keerutusse — teadmises, et killud on sest ainsast ühest, mille nimi on Amor.

Kõikide aegade kogemused tõendavad põhilist seika, et nn. „suur armastus“ sarnaneb paljukiidetud kaaviariga: esiteks teda saab harva-harva ja teiseks — kui teda saab — ta jätab pettumuse tunde. Nagu igas loteriis, nii ka armastuses on suurem osa loose tühjad, kuigi väljastpoolt kõik on sarnased. Tühjus ilmneb alles siis, kui hind on maksetud. Ning palju haruldasem kui miljon rahalises loteriis on abielu- loteriis juhtum, kus saadakse endale hingeliselt ja kehaliselt täiendav partner, nii et mõlemad koos ühtuvad uueks tervikuks ega jää pidevalt paralleelselt jooksvaiks joonteks, mis kohtuvad ainult kujuteldavas lõpmatuses. Täiuslik armastus vajab universaalset geniaalsust. Nii mõnegi geniaalse naise loominguks on ta abielu, loominguks, mis küll ei ela üle ta loojat, aga on seda monumentaalsem eluajal. Sellest hoolimata õnnetute abielude arv on väiksem kui arvatakse — kuid suur enamus abieludest on ebaõnnestunud. Ebaõnnestunud juba seepärast, et ikka veel katsutakse seda keerulist ja püsitahtlikku hoonet ehitada mõnele ühele tulpale, kuigi ühel jalal võib püsida ainult seen. Abielus aga iga-sugune monism peab pankrottuma — abielu ei ole mitte ainult „puder või kapsas“, vaid „puder ja kapsas“, kord nii, kord naa ja sageli läbiseigi.

Kino, kirjandus, kogemusteta vanatüdrukud ja need „ideaalsed“ mehed, kellele teeb rõõmu ligi-

Vangla.

mesi sisse vedada, soovivad ehitada abielu „ainsale võimalikule alusele“ — tolele, mida parsprototoliselt kiidetakse „armastuseks“ ja sõimatakse kiimaluseks. Kultuurinimest ei saa küllalt hoiatada sellise kerge-meelsuse eest ja seda enam, mida enam asjaosalised hoolivad sisukast tundeelust. Abielu ei saa õnnestuda, kui partnerid abielluvad kiimaluse sunnil, sest sensuse looduseadus on ta ajutine ja laineline iseloom ja ükski tõelisus ei saa võrduda meie fantaasia ekstsessidega. Kui partnereil ei õnnestu hiljem end leida teiskordselt vaimsel ja sõpruslikul alal, siis nende abielu peab ebaõnnestuma. Kui lembija oma partnerile ei suuda muud olla kui ainult seksuaalpartneriks, siis ta varsti ei ole talle üldse midagi ja nende lahkumine on vältimatu hetkel, kui teine leiab, et praegune partner on vägagi asendatav mõne teise ta sookaaslasega. Sest ei naine ega mees seesugustena evi unikumid väärtust. Need naised, kes näevad mehes mingit ripendist ta suguorganitele (kuna tõeliselt on vastupidi), peavad kogema paratamatult, et meelte aina kahtlasemaks muutuv lõbu aja jooksul ei suuda enam

kittida abielu pragusid, ja lõpuks veenduvad, et „see“ on nagu lumi kevadel, mis teatud ajaks paratamatult on kadunud. Ainult selle vahega, et järgnev talv toob lume uuesti, aga „see“ on nagu noorus, mis ei tule iial tagasi. „Armastusel ei ole põhja“ — ütleb alati kahemõtteline vanasõna, aga siin ei tule mõelda ookeanile, vaid liivakellale, millest liiv kaob aeglaselt, ent paratamatult. Ja nii kui liiv on liivakellas mitte iseene pärest, vaid ainult seks, et muna saaks keedetud, nii on ka tolle kõnealuse tundega — tõde, mida kuidagi ei suvatse tabata naised, kes arvavad, et looduseadusedki peavad galantselt arvestama nende soove. Samadele kogemustele tuleb abielus ka mees, ainult talle need kogemused ei ole nii valusad, sest juba mehe füüsilise lembe iseloomus on tahe lõpetada ja siirduda mujale, samuti kui naisele on omane tahe pikendada ja püsida seisundis. Aga kui seda looduseaduslikku diminuendot ei olekski olemas, ka siis ei piisaks kiimalusest kahe inimese sidumiseks vaheteks, mis nõudleb püsivust. Sest kiimalus on tuli, seega on ta taotlus — hävi, kuid abielu eesmärk on — elada ja kasvada. Ai-

nult mingi temperamentne ämbli-
kuliik paneb partneri nahka kohe
pärast pulmaööd, aga inimlem-
best peab kasvama kodu ja koos-
töö ja siidamete ja elude liit. Ja
kuna vältavat ei saa ehitada het-
kelisele, kasvavat — hävitavale,
siis ei saa ka abielu ehitada pul-
maööle, eluaastaid ehitada mesi-
nädalate leegile. Paremal juhul
kiring mõõnab kiindumuseks, sage-
damal lihtsalt harjumuseks ja
halvemal juhul transformeerub
partnerite jätkustundeks teinetei-
sest. Primitiivseil inimesil tuleb
siis kätte too kriisiaeg, kus kel-
lade saatel sõlmitud abielu muu-
tub neile ainult ahelaiks, sest nad
on samastanud kiimaluse armas-
tusega, kuna tegelikult esimene
peab olema ainult osa (ja mitte
kõige suurem) viimasest. Oleme
harjunud valetama ja nii kui me
vereringvoolu mootorile — süda-
mele omistame oma armastuse
juhtimise, nii me luiskame ümber
„armastuseks“ seda, mis on ai-
nult proseminar Van de Velde
seisundis.

Elu tavaliselt ei tee aasta lõ-
puks selgeid kokkuvõtteid inimes-
tele õpetuseks, aga mõnikord ta
siiski saab hakkama selliste ra-
amatupidajalikkude naljadega.
Üks neist — mida ma ammu oo-
tasin — teade, et Van de Velde
ja ta naise abielu on lõppenud
lahutusega.

III.

Aga sama ekslikud on teisse
äärmusse kaldujad, kes usuvad,
et armastus võib olla puht-vaim-
ne, ilma Eroseta. Armastus on
olemuselt soe asi, kuid ilma keha-
lise kontaktita ta ei saa soojaks.
Kehaline kontakt algab silitusest
ja võib tõusta kuni peksmiseni ja
erandjuhtumitel kuni partneri

tapmiseni. Armastaja peab part-
neri keha omaks, nii kui ema oma
lapse keha. Armastus peab või-
ma puutuda partneri luusse ja li-
hasse, nagu Jehoova Jobi juures,
siis alles on see põhjalik. Kuid
armastus on palju enam kui see
kehaline kontakt ja hoopis püsi-
vam kui viimane. See on vaimu-
osudus, sõprus, kaksidus, mis ta-
hab saavutada oma olemuse vii-
maseid piire ja võimalusi, lunas-
tus oma „mina“ kitsusest ja veel
mõndagi muud. See on selline
läbipõimeline ja keerukas kombi-
naat, et targemgi aforism lembest
saab olla ainult joonekeseks üldi-
ses joonises, et asjaosalised isegi
ei oska pikkade aastate jooksul
ütelda teineteisele, mida nad õieti
tunnevad. Tõsine mees ei kõnele
oma armastusest, tema viis ütelda
„ma armastan“ on nõnda vai-
kida aastakümneid, et ta kaasa
igas hetkes tunneks seda „ma
armastan“. Ja kuna see on nii
tabamatu, kuigi vaist mõnikord
(mitte alati) eksimatult tunneb
ära õige armastuse juba siis, kui
partner terendub esmalt visioo-
nina, siis ei olegi vist vale ütelda,
et armastus — see ongi piibli nii
kiidetud õndsus. Ja nii õiglane,
kui on, et abielu olgu eluabiks,
nii tõeline on ka see, et armastus
on abielu palk: kus seda ei ole,
tuleks abielu lahutada. Kõrge-
vaimsele inimesele aga on kõige
raskem ja otsustandev tema ar-
mastuses see samm, kui ta oma
kiindumust üle kannab kvaliteeti-
delt inimesele kui tervikule. See
on toreda vene vanasõna mõte:
poljubinas čjornenkimi, belenki-
mi nas vsjaki poljubit. Erinevad
on teed, kuidas tullakse kiimalu-
sest, mis ju on kompamismeele
funktsioon, selle kogu inimese ja
ta saatuse armastusele. Lihameel-

se primitivisti man on seks vaja
iirduda lustiandvast konkreetsest
inimesest ja kiinduda kvaliteeti-
desse, mis püsivad pärast lõbu
loomulikku iga. Igal juhul aga on
tähtis jõuda sinna, et ise suude-
takse armastada. Sest see pole
palju, et sind armastatakse (NB,
pealegi ei tea seda kunagi kind-
lasti). Kuid kõik on — ise ar-
mastada. Kes aga oma armas-
tust mängivad välja alles mingi
tasuna selle eest, et neid armas-
tatakse, — neil võib-olla on an-
net kahekordses raamatupidami-
ses, kuid armastuse alal nad jää-
vad santideks, ja „täiuslikuks
abieluks“ on nad sama kõlvulised
kui täitesulepea — küüntepuhas-
tajaks. Millega ma ei taha ütelda,
nagu ei saaks mõlemad siin mär-
gitud otstarvetega hakkama.

(Järgneb.)

Noored raamatukultuuri süvendama!

Kuigi meie noorsookirjanike sulettee
pole jõudnud veel kaugeltki kõigile
noorte-maailma elamuste- ja huvide-
maile, on laste- ja noorsookirjandus
viimaseil aastail ometi kasvanud pä-
ris liikuvaks ning tujuküllaseks. Tõl-
kesarjadki on siin ilmunud otse läm-

matava ja ennastkaotava kiirusega.
Meil on materjali. Leiame juba häid
valimikke nii seiklusjutte, reisikirju kui
ka muistendeid ja ajaloolisi kujutusi.
Veel ootame laiaulatuslikumat teema-
de realistlikku käsitlolu ja are-
nemisjärgule kohaste teaduslik-

kude ainekude serverimist.
Noorpõlve vanem aste aga leiab lu-
gemisvara juba üldisest kirjandusest.

Kuid midagi väga olulist on selle
sisulise tihendamise juures täiesti jäe-
tud unurusse: noorte keskel raama-
tuile hea kodu loomine! Mitte igal
pool ei kodune raamat ega muutu pe-
rekonna õhustikule vaimselt tooniand-
vaks. Üldkogud, nende hulgas ka

kooli- ja klassikogud, ei suuda vältida pealiskaudset suhtumist raamatusse. Ta muutub lugeja käes peale kasutamist tühjaks kestaks, mida vaja võimalikult ruttu jälle käest ära toimetada. Sisemise sõbrana jääb raamat kaugeks — on heal juhul vaid eelistatud ajaviiteks. Et raamatut muuta aga rahvast lahutamatuks raudvaraks, seks peame juba õppiva noorsoo alamaist astmeist alates looma põhja isiklikule raamatukogule — kasvatama seega vaimseid traditsioone. Siin avanevad võimalused elada välja väärtuslikult kujudades. Teadlikul vanemal ei ole raske juhtida noort sellele teele. Algul on siin huvikeskendajaks väline korraldus ja teadmine, et omatakse midagi tähtsat, väärilist täiskasvanuile. Ta ise korraldab vastava kataloogi, leiab paremaid riili- ja raamatuasetusi, laseb võimaluse korral kõita eelistatud lemmikraamatuid ja peab „raamatukassat“. Vanemaile ja sõpradele jääb üle olla sünnipäevil, pühil või klassilõpetamisel vaid „toetajaiks liikmeiks“. Kõnelemata siin puht-kasvatustlikest väärtusist, märkame seda

selgemalt vaimset missiooni: ühtekasvamist raamatuga.

Noori leiame küll harrastamas margi-, ülesvõtete-, liblikatekogumist ja massilist fotode kokkuostmist kinostaaridest — nüüd peaks loodama laiem tee raamatute juurde ja tõstetama ausse väike raamatukogumanik! Raamatuaastagi ärgu unustagu seda raamatukultuuri olulisemat lähtekohta.

Tunneme terve rea noori, kellel juba kogutud isiklikud 100—300-eksemplarilised katalogiseeritud kogud. Edu ja jõudu väikesile pioneerele! Sääraste noorte keskelt kasvavad süvenenud vaimukultuuri kandjad, kes on armastusega ühte kasvanud vaimu suurima relva — raamatuga. Vaimsed traditsioonid, millede puudumist meil nii kurdetakse, ei kasva üle öö ja sügavamalt tundma ning hindama ei õpita neid pealt vaadates. Siin oma r.-kogu loomisel ja korraldamisel on parim võimalus harjutada noori käima kultuuriteel läbi mängulise tösiharrastuse.

Koolides tuleks raamatuharrasta-

jad koondada oma eriringi; noorsoo-ajakirjades seks luua eriosad. Üldisele hoole aitavad kaasa vastastikused tutvumiskäigud ja külastused huvitava- maisse era- ja üldbiblioteekidesse.

V. Raam.

Laane-Vana hauda otsimas

Jaan Vahtra oma hiljuti ilmunud huvitava teose „Laane kurus“ (Noor-Eesti Rahvaraam. nr. 1) lõpus teeb jutu peategelase kohta muuseas järgmise märkuse:

„Natuke kõrval parunite haudadest paistab lookleva kõnnitee ääres poolvärske hauaküngas. Selle peat- sis seisab hallist maakivist silutud madal nelinurk, millesse on raiutud karusiluet laialiaetud käppadega. All hauakirjal on hauas puhkaja nimi ja sünni- ning surmapäev.

Ja veel allpool: „Ta oli 50 aastat Kalsa metsavaht“.

Sellele tekstile järgneb vastav joonis: kivi karusiluetiga ja vastavate kirjadega — kuusetihnikus jne.

Isiklikul jutujamisel Vahtra tõendas ka mainitud haua olemist ja kohta Meeksi mõisa pargi läheduses olevas metsas.

Seal aga ühel heal päeval tuleb linna Meeksi-poolne mees meie vana sõber Hindrek Heering, Maido talu peremees. Ta kõneleb, et suure huviga lugenud läbi „Laane kurus“, teab ning tunneb hästi neid kohti (Kalsa mets ja ümbrus) ja tegelasi, kellest ning millest on juttu Vahtra teoses, ütleb, et „Laane kurus“ ette- tulevad isikud ja kohad on olemas ja on nimetatud õigete, mitte väljamõeldud nimedega ja jutu sünd- mustik tugeneb tõsioludel.

Ainult kahtlane paistnud talle

jutu lõpus olev parun Knorringite kalmistu ja Laane-Vana haua kirjeldus. Tema, Heering ise, kes elab Meeksi mõisast ainult 3—4 km kaugel, pole enne midagi säärast kuulnud. Oma kahtluse kinnituseks ta läinudki Meeksi mõisa, uurinud selle mahajäetud pargi ja lähedal oleva kuusiku läbi ja polevat otsitavat hauda leidnud. Küsinud järele ka sealseilt põliseilt elanikelt, kes samuti ei tea midagi mainitud kalmistust ega Laane-Vana hauast. Sõber oli isegi veidi pahane selle üle, et ei leidnud otsitavat hauda. Rahustasin teda sellega, et siin ometi on tegemist kirjandusliku teosega ja et selline lõpp on väga sobiv Vahtra teosele.

Olin ka ise huvitatud Vahtra teose tõsiolust, sest tunnen ka jutu ettetoodud 'ohti ja suuremat osa tegelasi. Olen noorpõlves isaga ühes Kalsa metsas rainunud endale küttematerjali, õõbinud teiste metsameestega ühes terve nädala Kalsa metsavahi majas ja muidu puutunud kokku sealsete inimestega. Elavalt meenub, kui põõnutasime hulgakesi Kalsa metsavahi suuretoa põrandal oleval põhul ja kuulasime metsavahi ja teiste vanemate jutustusi, millest üks oli hullem teisest. Olid samad lood, mida Vahtragi ette on toonud ja neid räägitakse nüüdki veel Meeksi kandis. Olen puutunud

kokku ka Laane-Vanaga, keda seal- pool nimetati lihtsalt „Kalsa Peetriks“ — (Peeter Liiming). Ümb- ruskonnas oli ta legendaarne kütt, kelle käest ei pääsnud ükski lind ega jahiloom, kui Peetri silm juba teda oli näinud. Kõneldi, et ta vist kas või vanakurjaga oli ühenduses, et tal oli nõiutud püss jne., kust vä- gisi laeng vedas lastavasse loo- masse.

Seepärast enda ja oma sõbra Heeringa rahustuseks pöördusin uuesti Jaan Vahtra poole järelepärimisega. Vahtra seletas järgmist:

Suurema osa selle teose („Laane kurus“) sündmistikust on tema, Vahtra, saanud Laane-Vana jutustu- sest, kelle õige nimi on Peeter Liiming ja kes tõesti on olnud oma terve eluaja Kalsa metsavaht kuni paiukile minekuni. Teoses maini- tud isikud: parun Knorring, Rei- man, Truuts, Ziugandi Hindrek, Saksa Kusta jne. on olemas ja ni- metatud õigete nimedega. Mõisa seppa mäletab hästi, aga tema nimi on ununud. Venelanna Anita õige nimi olnud Ljuba ja Jüri Korp'i õige nimi Jakob Korp. Viimane oli Luunja Sirgu metsavaht ja tema poeg elab praegu Raadi vallas Pas- taru talus. „Laane kurus“ mainitud kohad on nimetatud kõik õigete ni- medega Kalsa, Aravu, Haavamets, Parapalu jne. Vahtra lõpetab sõ- nadeaga: „Kõik olen võtnud seega tõsielust ja rahvasuust, omalt poolt ei ole midagi lisanud.“

Jaan Ainelo.

Kannatuse, surma ja ülestõusmise müsteerium

Loendamatuist kannatuslõngust põimub iga inimese elukangas. Lahutamatu näib kannatus olevat seotud inimesliku eluga. Me sünnivoodi kohale kummardub ta, istub liikumatult hälliservale, astub koos tibatilluse inimlapsega selle esimesi samme ja on lahutamatuks saatjaks nii tulihingelisele noorusele, kui ka hõbehärdunud vanadusele. Ei armasta meie, inimesed, seda saladuslikku varju, mis meist iialgi ei kaugene. Me pigemini vihkame teda, sest nii lõpumatult raske on mõista kannatuse sügavamat mõtet. Olevikuhäda üks tõsisemaid juuri peitub mõttetuse põgenemises kannatuste eest, kuna ei tunta kannatuse tähtsust ja väärtust inimeseks saamise salapärasuses, mõistusele haaramatus protsessis. Alles sügavate ja valusate kogemuste järele me jõuame veendumusele, et kannatused on meie hingeliseks puhastustuleks, kus hävineb kõik, mis pole väärtuslik ja ehtis. Kannatusis alles kujuneb ja küpseb inimese tõeline olemus. Unustame liiga sageli selle inimesliku elu sügavaima põhitõe, et tee inimeseks, tõeliseks inimeseks saamisele lähed vaid kannatuste kaudu. Meil tarvitseb vaid süveneda nende ellu, keda me nimetame tõe-

liselt suurteks inimkonna ajaloo, ja meile selgub siis harukordse selgusega, et kõik need, kes on sügavsisemiselt rikastanud ja õilistanud inimkonda, on olnud suured kannatajad.

Ülestõusmispühile eelneval kannatamisajal kogu teadlik kristlaskond mälestab sügavas ja vaikses harduses ja endassesüüvingus üht, kes on suurim kõigist kannatajaist. Vaatamata argipäevaale askeldusile ja segavaile mõjudetele elustub neil nädalail tuhandeis ja taas tuhandeis hingesügavusis Ristilöödu kuhu. Üksinduse ja vaikuse viljakail tundidel kerkib siis meie silmade ette Naatsareti Jeesuse elu, rikas kannatusist ja võitlusist.

Evangeeliumid, mis kirjeldavad elavais ja sügavalt mõjukais piltides inimkonna ajaloo omapärasemat isiksust ja tema saatust, on jäänud tänapäeval paljudele kaugeiks ja võõraiks. Nii mõndagi lahutavad aastakümned sellest ajast, mil viimast korda kummarduti Raamatute Raamatu kummaliste lehekülgede kohale. Rõõmustaval kombel täidab tänapäeva inimesi jälle igatsus sügavama elumõistmise järele. Oleme vabanemas pealesõjaegsest väärast suhtumisest ellu. Ollakse teel veendumusele, et on midagi kõrgemat ja väärtuslikumat kui tühipaljas nauding-

elu. Nähakse ikka selgemini, et on võimatu põgeneda kannatuste eest, ja jõutakse arusaamisele, et kannatused on midagi, mida tuleb kanda. Aga naudinguelu on nõrgestanud meie sisemist kandejõudu. Vajame kedagi, kes on tugevam meist, otsime selle jalajälgi, kes on olnud suur ka kannatusis. Kannatamisaeg juhib meid Kolgata risti juurde, kus me kogeme, et iga tõeline, suur ja viljakas elu on va-

rustatud kannatuse pitseriga. Siin, risti kui sügavamõttelise kannatussümboli varjus seistes selgub meile, et mõista kannatuste mõtet, tähendab mõista elu ennast. Kannatava ja sureva Kristuse kaudu jõuame uuele, sügavamale elumõistmisele. Kokkupuude elava ülestõusnud Issandaga aga on võimeline äratama meie külmunud ja tardunud hinge uuele loovale elule. Kristuse elu, surm ja ülestõusmine on müsteerium. Ta on ja jääb inimõistusele lahendamatuks saladuseks. Ainult üksikuil hinge loovail silmapilkudel oleme võimelised hämaralt aimates mõistma seda saladust, ja sellest piskust piisab, et luua uueks meie ellusuhtumine ja viia meid vastu isiklikule vaimlis-hingelisele surnust ülestõusmisele.

Rud. Steinmann-Kiviranna.

Lugejast ja kirjanikust.

Olen lugeja. Ma pole veel kirjutanud ühtki romaani. Seepärast võib minu arvamine raamatust erineda kirjaniku omast.

*

Lugeja hindab raamatut, mis talle meeldib. Kirjanik aga võib pidada oma kutse profaneerimiseks kirjutada raamatut nii, et see lugejale meeldiks.

*

Ta ütleb, see ei olla kunst, vaid tellimise peale tehtud turukaup. Olgu. Aga kui kingsepp hakkaks saapaid tegema mitte jala järgi, vaid nii, nagu talle meeldiks, ütleme nina järgi? Kui ta kaup sel juhul siiski ostetakse, siis oleks see küll kunst.

*

Lugejale meeldib ka kunst. Tema arvates on see midagi, mis on ühenduses ilu ja elamusega. Ta soovib kunsti raamatusse koguni nii palju, et see ühekordse lugemisega otsa ei saaks. Kirjaniku meelest on seda palju.

*

Lugeja arvates peab kirjaniku raamat keerlema mõtte ümber. Kirjaniku arvates peab aga

lugeja mõte keerlema tema raamatu ümber. Lugeja püüab raamatu mõtet igapidi välja koorida, kirjanik aga nii ära peita, et lugeja kätte ei saaks.

Tavaliselt on kirjanik osavam.

*

Lugeja on raamatule kuulekas kui laps. Ta annab oma käe, et lasta end talutada. Kirjanik aga ei pea end lapsehoidjaks. Ta ei vastuta selle eest, kuhu ta lugeja viib ja jätab. Vastutasuks usalduse kuritarvitusele jätab lugeja vahel kirjaniku maha.

*

Lugeja otsib raamatust ennast või seda, mis ta tahaks olla. Kirjanik aga pakub ennast.

Et küsitakse positiivsemat kirjandust, tuleb järeldada, et see on lugeja, kes teeb edusamme. Vähemalt ideaalides.

*

Kirjanikule on elulähedane realiteet, näit. vaesus. Lugejale aga, kuidas sellest lahti saada.

*

Lugeja on küllalt kergemeelne raamatust eeskujut võtma. Kui ta leiab sealt ilusa nime, paneb ta selle oma lapsele. Kui leiab, et armu keerdsõlmi lahendatakse revolvriga, teeb ka samuti.

*

Riigikohtu esimees K. Parts.
Ed. Ahas'e portree „Pallase“ näituselt.

Kirjanik usub, et elupahesid käsitlev teos mõjub parandavalt. Lugejagi seisukohalt peab tekkima vastumeelsus pahe vastu, aga mitte raamatu vastu, nagu enamasti juhtub.

*

Elu ööpoolt võib kujutada kirjanik, kes kogu oma südamega armastab päevapoolt. Muidu on pahe see, mis peale jääb.

*

Lugeja sümpatiseerib karaktereile, kes võivad ja löövad läbi, aga kirjanik neile, kes seda ei jaks. Kirjanik sümpatiseerib inimesele, kes ta sellesisulise raamatu läbi loeb, lugeja aga sellele, kes seda ei jaks.

*

Kui kirjanikul peaosalisega enam midagi pole peale hakata, laseb ta sellel otsa saada. Huvitav, kui palju kirjanikke elaks, kui lugejal kirjaniku üle oleks sama võim.

*

Lugeja arvates väljendub karakter tegudes, kirjaniku arvates aga sõnades. Seepärast leiamegi palju sõnu.

*

Raamatu kujud mõtlevad palju ja arutlevad. Lugeja, kellele ei ole midagi jäetud mõtelda, tarvitab raamatut unerohuna.

*

Lugeja jätab raamatust vahele, mida raamat lubab. Hiljem ta tunneb end olevat kokku satunud ebavõrdse partneriga.

*

Hea raamat lööb lugejal aja surnuks. Halva raamatu aga lööb aeg ise surnuks.

*

„Happy end“ pole lugeja ainuke ideaal. Puu murdumine tormis on ta meelest siiski midagi muud kui kadaka kuivamine.

*

Rahvanali, romaanid, novellid, lühijutud — kõik tunnevad rõõmu sellest, kuidas kellelgi halvasti või vähemalt märgist mööda läheb. Ei ole ime, kui arvustusele sama vaimulaad oma-seks saab.

*

Lugeja arvates hoiab raamatut püsti luukere, s. o. tegevustik. Kirjaniku arvates aga liha, s. o. kirjeldused. Seepärast räägitakse vahel liig- lihast kirjanduses.

*

Lugeja tahab, et raamat teda kaasa kisuks. Elurõõm, julgus, heroism, jõud, mis loob ja maailma palet muudab, maa, mis kannab teradest raskeid päid — kõike seda igatseb inimene. Ta ajab sõrad vastu, kui raamat katsub teda poris- sesse agulisse viia.

*

Raamat on võimas, kui teda hingestab kirjaniku elav usk. Lugeja tunneb seda läbi lehekülgede, samuti kui skepsise ja usu puudumist.

Kust saab usku paremasse tulevikku? Kus müüakse ideaale?

*

Lugejat ei veetle enam näha asju nii, nagu nad on, vaid nii, nagu ta neid näha tahab. Inimene peab elu ja asju hingestama, selle asemel et viimased inimest masendavad.

*

Kus maad palju ja jõudu vähe, areneb ekstensiivne põllupidamine. See mõte tuleb pakse romaane vaadeldes

*

Lugeja ei pörka peene kirja eest tagasi, kui ta lugeda tahab. Kirjastajad seda ei usu. Seepärast tekib lugejal vahest kahtlus, kas suure lehekülgede arvu, sõreda kirja ja raamatu hinna vahel ei valitse mingi tume side.

*

Lugejal on harva raha ühe raamatu eest 5—10 kr. maksa. Parema meelega ostab ta sama raha eest 5—10 raamatut. Saada igatahes on.

*

Kuid veel parema meelega laenab lugeja tuttavalt raamatut. Seepärast leidub ostjate päranduses harva raamatut.

*

Et sundida sisemaa töösturit valmistama paremat kaupa, alandatakse tolle. Sama sihiga tahetakse kirjandusse tuua tollid.

*

Kasvav põlv ei tunne maailmavalu. Ta tunneb aga teoprintsiipi, asjalikku, kainet, kuid loomult rõõmsat ja positiivset. Tööd ja tulevikku kannab ta oma õlgadel endastmõistetavalt, vilistades. „Edasi!“ on ta parool.

*

Ta mängib jalgpalli köidetega, mis on täis lõhestunud hingi, virilaid elusid, juurdlemisi, ahastusi ja sappi. Ja siis jätab ta nad sinna- paika. Ristigi peab keegi kolmas panema.

*

Lugeja tahab puhast leiba. Kirjanik jätab meeleldi aganaid hulka, et oleks rohkem — leiba.

*

Praegusel ajal on kirvega tehtud mööbel muuseumis; samuti tehtud raamat veel mitte.

*

Pealkirja neil mõtteil ei ole. Kui siiski on, siis pole see autori oma.

Justus.

Miks käin kinos?

Ma olen kindlasti hästiarenenud inimene, tublisti targem kui keskmine kodanik. Hari- duse saamiseks olen maksnud mitusada krooni ülikooli kas- sasse, kirjanikuna kirjutanud mitu avaldamatut teost — kunst- nikuna väike ametnik suure teatri juures. Maalikunstis olen jõudnud õlivärvide käsitamiseni, skulptuuris tegelnud kaasa au- sammaste püstitamisel ja iseseis- valt valmistanud tindipoti alu- seid savist. Muusika ja luule loo- mised olen nõrk, aga arvustami- ses tugev; väga sagedane kinos- käija olen ma samuti, mille tõttu kinoasjanduse põhjalik tundja ja võtan käesoleval juhul sõna.

Olen veendunud, et minu ar- vamised alal, kus ma asjatundja, on küllaltki kaaluvad, seda

enam, et ma haritud maailmas tundmatu olen. Kuid see ei ole sugugi minu süü. Mina olen ennast tunnistanud ammugi ge- niaalseks inimeseks, nime pea- vad aga teised andma, nad pea- vad minu geniaalsust kinnita- ma; see on ometi teiste teha. Ja kui nad seda ei ole teinud, siis on see nende eksitus.

Aga on õnn, et mul veel nime ei ole. Nüüd võin kartuseta väga uusi ja algupäraseid asju ilmutada, sest pole nime, mida võiksin määrada. Kui mul oleks nimi, siis ei kuulutaks ma ühte- gi uut, proovimata ja läbikat- sumata asja. — Ei riskeeriks lihtsalt nime määrada. Nüüd aga toon oma südame teie jal- gade ette, sest keegi teist ei saa talle midagi teha, kuna ta on

nimetu; kõige salajasema puis- tan südamelt.

Näe, olen poissmees, mul on oma ideaal: tahan saada võima- likult vägevat naist. Mis, kas ki- nodiivad pole üle prahi! Kas ma pole küllalt näinud oma ümbrust, — nüüd tahan kauge- malt otsida. Ega õnn ometi kellelgi omas kodus asu, seda tuleb otsida laiast maailmast. Ja kui ilmsi ei saa, ega selle- pärast siis sõit tegemata jää: siis sõidan kino kaudu ja kui kinosse ei pääse, teen sõidu unes ikka ära. Kino on kõige unistustelähedasem — teater on juba liiga elulähedane, liiga ko- dune, liiga igapäevane: ta sun- nib mõtlema. Mul ei ole kunagi mõtetest puudu, kuid selles on- gi häda: neid on liiga palju.

Vasakul: Stseen keva- demeoleolulisest muu- sikafilmit „Lood Viini metsast“ — Strauss'i viisidel, Magda Schnei- der'i, Wolf Albach- Retty, Leo Slezak'i, Truus v. Aolteni ja teis- tega.

Paremal: Hõimurahva ungarlaste andekas fil- mitäht Franziska Gaal oma uuemas filmis „Peetrike“.

Franziska Gaal: Lehemüüja Peetrike.

Aga kino, — ta teeb nii mõtetest vabaks, nii mõttelagedaks, aina hõlju lendaval vaibal soovitud sihtidele. Ja kus kinos on naiste valik ning kvaliteet. Alati uued ja võimalikult täiuslikkude ja senitundmatute vor-

midega. Kaua ma oma teatri tuntud vorme ikka vahin, — siin liiga kättesaadaval ja käeulatuses! Kinos ärkavad ja rikkastuvad mu seni alateadvuses viibinud tunded ja tungid. Seda võimaldab osav serveerimisoskus ja kinolik riietumatus, mis mulle eriti sügava mulje on jätnud. Kujutlege kui populik on olla vaesusest riietumatu, nagu seda tuleb ette teatris. Aga rikkusest riietumatu olla — ses on midagi peent.

Ja valgustus kinodes, selles on juba leidlikkust. Mida tumedamalt ja punasemalt surev valgustus seal on, seda imponeerivam mulle. Pimeduses avalduvad minus kõige tugevamad tunded ja suurim vahvus. Ma usun, et see on maksev ka teiste inimeste kohta. Ei mõista, miks on teatrisaalid nii kohutavalt valged: valgus peletab ju inimesed eemale. Kas siis ikka inimkond ei tea rõivastise valgustundlikkuse seadust? See on ju nii lihtne: Mida vanem ja odavam on riie, seda vähem kannatab ta valgust. Eriti tundlik teatrivalguse suhtes on veidi määrinud krae. Viltukonsalised saapad on vähem kardeta-

vad, sest viibivad madalamates valgusvöödes. Ma pean tunnistama, et minu rõivastis väga harva kannatab valgust. Ikka on kas kingakonts viltu, krae määrdunud, püksid viigita, lips segane või muud. Ja kui üks koht kardab valgust, siis mõjub see teistesegi külgehakkavalt. Üks rohi veel aitaks: kui oleks nimi! Inimesel, kes teatrisse ilmub, peab midagi olema: kellel nimi, kellel munder. Teater on tarkuse ja rikkuse paraadiplats, kino aga laadaplats, kus õitseb äri, mündrit ja seisust siin ei arvestata. Ilma valguseta on kõik tume ja ühesugune, ainult unistuste hall pilv liigub valgel ekraanil, millel on äri kõlin juures.

Laadale võib minna igal ajal, paraadile täpselt kellaajal, ka sellepärast eelistan laata, see tähendab — kino.

Kas näete, suure maailma rahvas, missugustel põhjustel ma eelistan kino. Ega need põhjused teilegi tundmatud ole.

Aga kas usute mind: meil polegi veel teatrit ega kino.

Ja kui soovite teatrit ja kinost kuulda, siis kõnelen sellest teine kord. *Ermu.*

Kevadepühiks ilmunud kirjandusest

ei ole puudust: raamatutoodangus kestab meil tõus optimistlikumalt kui „päris-praktilistel“ aladel. Vaim on jälle kord osutunud virgemaks lihast!

Kuna nüüdisajal pidavat kirjanduski oma maja rajama rahva kaljule, mitte literatuuri liivale (ka siin olgu lubatud tarvitada juhiseks piibliit), siis tuleb tähelepanekuid alata „Rahvaraamat“ erinumbrist. Selleni-meline „Noor-Eesti“ odavate raamatute seeria igatahes väärib sümpatiseerimist oma põhimõttelt. Esmakordselt tahetakse eesti rahvaraamatuis välja anda eesti algupärast, tänapäevast kirjandust. Et meie oludes „korralikelegi“ teoseile pole igakord kerget leida „kulde kandjat“, siis võib see ettevõtte osutada omajagu elustavaks vahendiks meie kirjandustoodangule. „Rahvaraamatu“ odavus aga võimaldab ta pääsemist nendegi kätte, kes kirjandust kõige rohkem vajavad ja keda ta kõige rohkem viljastaks. Ei saa nimelt arvata, kahjuks, et iga

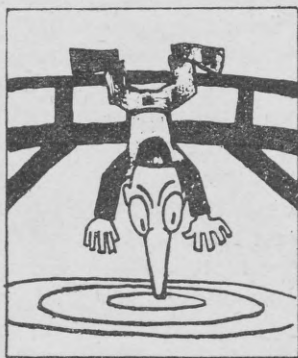
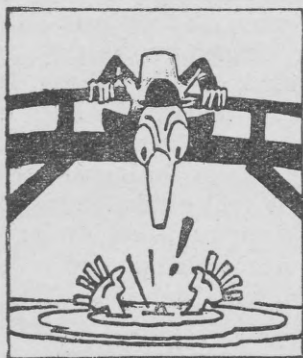
täisostujõuline kodanik on see õige pind, millele langegu raamatu seeme...

Paraku ei suuda „Rahvaraamat 1“, J. Vahtra „Laane kurus“ mitte täiesti väärikalt juhatada sisse lootusriikast teoste rida. Need „Vana metsavahi jutustused“, püssipapalikud karu- ja hundilood on küll päris õhinal loetavad raamatu teisel poolel — aga enne ehtsasse laande jõudmist peab läbi tegema irriteeriva rännaku mingisuguste ärkamisaegsete näite-seinte vahel, mille roosalt sentimentamitaustalt helgivad säärased kujud, nagu patriarhaalse lumihabemega ja „stiilikalt õilis“ Laanevana (erus olev püssipapa ise), imeilus vene neiu, kes muiste olnud armukeseks kangel parunil, ja parun ise, kelle vigase eesti keele humoorsus peab peituma vist „olema“-infinitiivi tarvitamises. Ümberringi mõisa puusambaline valeklassitsism, millest Vahtra teeb küll vale-romantismi; erinevad parunilt päritud pühalik rummipudel, väärikas

monument Laanevana haul (lõpus), jne.

Ent mõju, nagu tähendatud, muutub suuresti, kui Vahtra pääseb mõisast metsa, pool-münchhausenlikkude jutumehelugude juurde. Siin on tunda päris usaldatavat värvi, rahvapärast lopsakust, põnevat, endisaegsete metsade karmi ja romantilist hõngu, mida aitavad tugevdada sündmuskoh-tade reaalsed nimed (Peipsi rannamaalt lõuna pool Emajõe) ja ka autori enese illustatsioonid.

O. Lutsu järjekordne „Mälestuste“-raamat „Kuningakübar“ ületab Peterburi kasarmuelu kirjelduses Vahtra paremategi küti-anekdootide elavuse. „Andres“ Luts on siin lahkunud „Ladina köögist“ — Tartu Kivisilla apteegist — ja pandud teeni-ma vene kroonut, ühes pealinna sõjaväe-apteegi meeskonnas. Sel harukordselt lopsaka koosseisuga seltskonnal on muidugi küllalt tegemist veltvebliga (ja ka vähem kardetavate

ülemustega, nagu kindralitega), et puhtalt välja tulla kõigi oma „eraeluliste“ teotsemiste tagajärgedest. Soldatiseisuse humoristliku spetsiifika maaling on Lutsul sama kodune kui kihelkonnakooli elu kujutus „Kevades“. Stiilipuhtusel ja üldse kirjanduslikult väärtuselt jääb see rahvalik raamat küll maha „Kevadest“. Kodumaal veedetud „tavaliste“ aastate refereering on tühi. Võib siiski märkida, et „Kuningakübaras“ on Luts rohkem kui „Ladina köögis“ pööranud tähelepanu „tõsiste“, reaalsete andmete ja kirjelduste loomisele möödunud ajast, mis eeskätt annab huvitavust memuaarkirjandusele — vähehaletavalt nõudlikuma lugeja silmis.

R. Rohu „Esimene armastus“, romaan Vabadussõjast, kannab kaanel päris hirmuäratavalt „militaristlikku“ pilti: tihe sõdalaste-mass rünnakul, keskel uhmlleb tank. Moodselt sõjapidamisest on siin antud igatahes väärkujutus! Sisus näib Roht olevat isegi tõepärasem ja realistlikum kui harilikult. Vabadussõja psüühilist külge, selle esialgset vanakuvust kujutatakse ilma erilise patriotilise häbelikkuseta; rahuaja alguse nähtusi arvustatakse. Lipnikust peategelane muidugi on eeskujulik eestlane ja ta seiklused halastajaõega on mõeldud ainult romaani „vürtsitamiseks“. Lõpul läheb kõik jälle ek-

semplaarselt, sest Paul naib oma kodutalu teenija (nagu teevad Tammisaare kangelasedki viimasel ajal). Põnevust lisab asjaolu, et peategelase vend on punane.

Võinuks soovida, et rahvuslikult niivõrd tähtsate ainete käsitlel oleks enam püütud hoiduda kõigest pealiskaudsusest ja „ilustavast“ (kas või väljenduseski).

Mõlemad 2 uudset luuletuskogu on tulnud algajate sulest. Vanem neist, F. Karlson, tühistaks selle definitsiooni küll oma eaga ja oma luuleharrastuse kestvusega — ent paraku, kunstiliste saavutuste „nooruslikkus“ ta sonettidevalimikus „Ränna kuuil“ jätab siiski maksma säärase ebaaustava nimetuse. Ei saa just salata F. Karlsoni head tahet ja energiat paljudel värsistatud aladel: patriotismis, kodumaatundmises, iluduste imetlemises, ujumises, fantaasia lennuvõimete julges kasutamises (see viib „Koogi bussist“ kuni muistsesse Rooma, Pühajärvelt Samoa saareni, karussellilt kuu peale), üldse teatavas eluläheduses. Aga kõige oma mõttelisegi „positiivsuse“ juures ei hinda autor küllalt säärast „luksust“, nagu luuletuse seesmist elamuslikku tõde ja kunstilist puhtust (rääkimata riimidest ja muust stiililisest tühjast-tähjast). Erandeiks on neis asjus ainult 4—5 sonetti.

Noorevõitu P. Viidingul näib olevat märksa rohkem šansse pääseda algaja nimetusest. Võib koguni öelda, et ta süngepealkirjaline „Traataed“ lisandab eesti lüürilise senikasutatamataid ja vägagi moodseid poetiseerimisviise. Osalt näeb seda mõtete ja piltide teritamisest täppis-teadusliku ning tehnilise terminoloogia abil, mis aga ei surma lüürilist tooni (ainult mõnel juhul veidi häirib võõrsõnade rohkus); sama vähe luulevaenlik on näilikult jahe „filmimismetod“ mõnegi põneva või traagilise stseeni puhul. Ent see kõik on kohati esinev suurlinniku maiguga „tehnikas“. Sisus arendab „Traataed“ teravat ja põnevat, luuletuskogu kohta haruldase pidevusega läbi viidud mõttekäiku: milline on inimese enese, ta omatahtmise ja teadmise osa elus, tõkete traataedade rägastikus ja kirdede hädaohtlikus tulistuses? Selle otse filosoofiliselt põhjendatud teema ümber korralduvad üksikluuletused foto-montaazi piltidena, vaheldudes linnahoovis mängivaist lastest mõrva-stseenini, „Punsi-laulust“ kuni Eeva ja Aadama avastusjulge süüteoni.

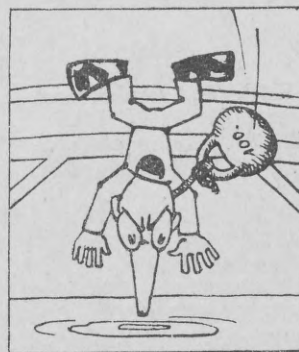
Tõlkekirjanduses on seekord tegu mitte kellegi vähemaga kui Shakespeare'iga. Peale seniste väheste tõlgete Shakespeare'ilt on eesti lugejail nüüd võimalik naudida ta noorema-ea tragöödiat „Romeo ja Julia“ ning viimasest loomingujärgust põlvnevat „Tormi“, mille mereõhuline, sügav lürism evib oma kuulsust täie põhjusega. Peab juhtima tähelepanu faktille, et A. Orase eestinduses on neid teoseid vähemalt sama mõnus lugeda kui näiteks parimais saksa tõlkeis. Sel hinnangul muide on oldud ennemini tagasihoidlik kui liialdatud. „Romeo ja Julia“ särava ning hõõguva kirdedepaetika ja „Tormi“ nägemuste sõnastus võib sundida imestama nüüdse eesti keele (s. t. küll tõlkija) võimeid. Nähtavasti pole „inglise orientatsioon“ just viljatum kui meie teised programmilised suunitlused väljapoole ja endi omapära mitmesuguseisse kihtidesse.

H. Paukson,

Kari läheb välja.

romaan.

Kaunistage oma kodu keraamika-esemetega

Aastate vaheldusel vahelduvad ka inimeste maitseed, tunded ja elamisviisid. Iga ajajärk oma vaimu kohaselt dikteerib elanikele teda ümbritsevad esemed.

Meie ajajärgul, mille põhimõte on enam valgust ja õhku, lihtsust ja otstarbekohasust, on heitnud kõrvale seniarmastatud nikerdatud karniisid ja tolmukoguvad nipped-näpped. Selle asemel meie tänapäeval muil mail omistatakse erilist tähelepanu keraamikale.

Ka meil on töötanud keraamika töötube ligikaudu kümme aastat, aga siiski nende mõju oma toodete laiemaks levimiseks on olnud liiga nõrk. Peamiselt tuntakse meil keraamilisi esemeid ja osatakse neid hinnata linnas ja sealgi väga piiratud ringis. Ja kuigi keraamikat tun-

takse, siis piirduakse selle tarvitamises ainult lillevaasidega. Muidugi eeskätt seda ta peabki teenima, milleks ka tõesti sobib. Pea eranditult kõik lilled, välja arvatud vahest roosid, võime julgesti asetada, vastavalt lillede kasvule, kas madalamasse või kõrgemasse keraamilisse vaasi või kaussi. Kuid meie tänapäev ei taha piirduda keraamika tarvitamisega ainult lillevaasidena, vaid nõuab temale meie kodudes täiesti omaette eluõigust muude kunstitoodete kõrval.

Meie väikeelamute kultuur ja uus madal mööbel tingivad ja annavad ka hea võimaluse keraamika kasutamiseks. Tänapäeva väikekorteri-tes on muidugi raske kasutada mõnd suuremat skulptuurset tööd, kuid väga hästi võime asetada siia sinna mõne keraamilise eseme, ka keraamilist skulptuuri. Keraamika oma voolava, sulava tooniga on päris teretulnud meie pehmet mugavust pakkuvate vaipadega ja kangastega ehitud kodudesse. Keraamika oma lihtsa vormi ja joone tagasihoidlikkusega sobib peaaegu igasuguse mööbli juurde, neid elustades oma glasuuri värvide mänguga, luues meelelist elevust. Võime väga meelepäraselt asetada madalale kapile, lauale, riulile mõne vaasi, topsikese või kausikese jne., ilma et tal muud ülesannet oleks kui kõnelda ise enese-ette ja sünnitada meelirõõmustava noodi meie silmle. Kuid peab hoolsalt taotlema proportsioonide mõju, et ei koormaks liigselt mööblit nende lisanditega.

Tartu Naisühingu keraamikat.

Ümber korraldades oma kodusid uute ajakohaste esemetega, tuleb meil ka tingimata oma kodude ilu tasakaalustamiseks otsida esemeid keraamika vallast, mida see ka võib rikkalikult pakkuda juba oma ebasabloonuse tõttu.

Elli Ainelo.

Kirjad toimetusele

Oma lugejaskonna ja mõtteosalistega sideme loomiseks ning ühiseks pereks liitumiseks annab „Tänapäev“ siinkohal sõna lugejale. Toimetus palub lugejaid saata oma mõtteavaldusi ja arvamisi ajakirja, tema sisu, aga veel enam kõikide eesti kultuuri- ja eluküsimuste kohta — lühidalt kokkuvõtlikul kujul. Lugejal on siin vabadus sõna võtta oma huvidepiirilt ja seisukohalt. Neid kirjutisi, mis võivad pakkuda huvi ka teistele, avaldab toimetus selles „Kirjad toimetusele“ osas.

„Tänapäev“ ilmub üks kord kuus. Tellimishind 1935. a. lõpuni Kr. 2.90, üksiknumber 40 senti. Vastutav toimetaja E. ROTMAN. Väljaandja O-Ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUS“, Gustav-Adolli 11, Tartu, tel. 2-66.

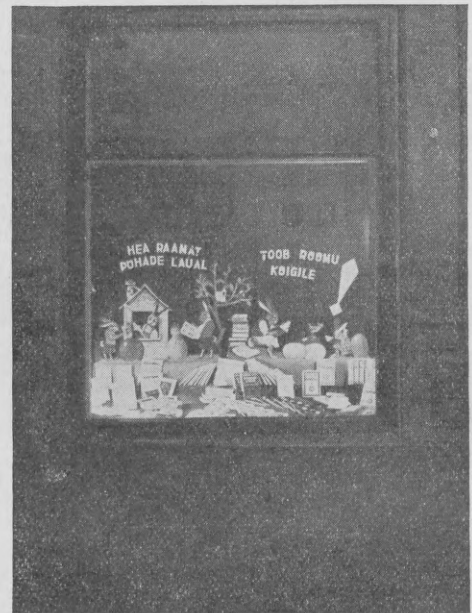
Toimetuse ja kirjade aadress: »Tänapäev«, Tartu, Gustav-Adolli 11. Postk. 76. Ilmus 18. aprillil 1935.

E. K.-Ü. „Postimehe“ trükk, Tartus 1935

O.-Ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUS“

Ilmusid 1935. a.:

A. HAAVA. Laulan oma eesti laulu. Luuletused	1.—
O. LUTS. Kuningakübar. Mälestusi VII . . .	3.75
FR. TUGLAS. Kriitika I. Teine täiendatud trükk.	3.—
— Kriitika II	3.—
RAHVARAAMAT nr. 1. J. VAHTRA: Laane kurus.	1.—
F. KARLSON. Rännakuil. Sonetid	1.25
C. JOH. KIEVIET. Kuidas elas van Dik Trom. Noorsoojutt	1.50
R. ROHT. Esimene armastus. Romaan Vabadussõjast.	4.25
W. SHAKESPEARE. Torm. Näidend 5 vaatuses. Tõlk. A. Oras.	1.40
— Romeo ja Julia. Näidend 5 vaatuses. Tõlkinud A. Oras	1.90
A. TAAR. Kolm sündi. Näid. 4. vaatuses .	1.80
Kompl. (8 eks.) ühes ühekordse ettekande loaga	15.80
H. ANDEVEI. Lihavõtte kuldmana Lastejutt	—80
RAHVARAAMAT nr. 2. E. KIPPEL: Ahnitsejad I	1.—

Ilmumas:

A. POSKA. Hiirekese päev. Laste pildiraamat	—.—
F. SILLANPÄÄ. Silja. Romaan	—.—
H. JÄNES. Valimik deklamatsioone	—.—
J. LIIV. Ühe kirjaniku päevaraamatust. Kogutud teosed V/VI anne	—.—

„NOOR-EESTI RAHVARAAMAT“

on algupärase ilukirjanduse odav seeria.

Ilmunud: Rahvaraamat nr. 1 — JAAN VAHTRA „Laane kurus“.

Autori illustatsioonid, H. Mugasto kaas.

Nelipühiks ilmub ENN KIPPELI „Ahnitsejad“ II. W. Nigoli initsiaalidega.

Terve 400 lk. romaani keskseks kujuks on kojamajaperemees härra Jakob Vaal, kelle ümber keerlevad oma soovide ja igatsustega kõik teised, ka romaanist kajana läbikäiv Kati, Peipsi äärest, — kes linna läks õnne otsima ja sattus aguli „Kitsetänavale“, kus valitseb hiigelpoliitüübina härra Jakob Vaal. Romaan, milles on puudutatud ka mitmeid päevakajalisi asju, on kirjutatud kainelt ja rahulikult, kujutades siiski väga elavalt ja haaravalt Tartu aguliinimeste elu „Kitsetänaval“.

RAHVARAAMATUT ilmub 6 numbrit aastas, number 100 kuni 200 lk.

RAHVARAAMATU tellimishind on aastas kr. 4.50, poolaastas kr. 2.25. Üksiknumber kr. 1.

RAHVARAAMATU seerias avaldatakse ainult algupäraseid teoseid: romaane, novelle, jutustusi, populaarteaduslikke töid jne.

RAHVARAAMATU peale võetakse tellimisi vastu kõigis postkontorites.

Otsetellimised tulevad adresseerida:

O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“

Tartus, Gustav-Adolfi tänav 11. Posti jooksev arve 22-32.